

بررسی مقایسه‌ای سبک آموزش نظامی در غرب و اسلام

دکتر احمد شفیعی^۱

هادی ابراهیمی هاتف^۲

دریافت: ۱۳۹۷/۶/۰۵

پذیرش: ۱۳۹۹/۵/۲۰

چکیده

در این پژوهش امکان استنباط از بررسی مقایسه‌ای سبک آموزش نظامی در غرب و اسلام با تأکید بر وست‌پوینت و یک مرکز نظامی سپاه مورد بررسی قرار گرفته است. هدف اصلی پژوهش شناسایی و احصاء موارد آسیب‌زا است که بر اثر عدم آشنایی با نوع آموزش و فرهنگ غربی که ممکن است بر آموزش پاسداران تأثیرگذار باشد و ارائه الگوی مطلوب برای سبک آموزش نظامی به منظور تعالی افسران می‌تواند اثرات مثبت داشته و دقت آن‌ها را در اجرای مأموریت‌ها بالا برده و فرهنگ خودی را گسترش داد. از نظر محقق ضرورت تحول در سبک آموزش متناسب با نیازهای تخصصی روز، با محوریت ارزش‌های اقدامی مهم می‌نماید. محقق با روش تطبیقی و به صورت کاربردی، با مطالعات نظری و اخذ نظر خبرگان با تجزیه تحلیل به روش قیاسی استقرائی به این نتیجه می‌رسد که با استفاده از نقاط قوت و ضعف سبک‌های آموزش و تربیت دینی و غربی، می‌توان نقاط قوت هر دو حوزه تربیتی و آموزشی اسلام و غرب را گزینش نموده و متوجه شد که نیروهای تربیت یافته در دامن غرب نیروهایی هستند که ضمانت اجرایی مقاصد استکبار برای غارت ملت‌ها و تسلط بر آن‌ها می‌باشند و در مقابل یک ارتش اسلامی هدفش کمک به ملت‌ها و آزادی و حفظ و کرامت انسان هست. بر این اساس پیشنهاداتی به کاربران و محققان مطرح می‌سازد.

واژگان کلیدی: غرب، اسلام، آموزش نظامی، وست‌پوینت، مرکز نظامی سپاه.

۱- استادیار مجتمع عالی شهید محلاتی قم

۲- مدرس دانشگاه افسری و تربیت پاسداری امام حسین (ع)

مقدمه:

هر نظام آموزشی و تربیتی بر اساس بینش و نگرش بنیان‌گذاران آن، نسبت به هستی و موجودات آن به‌ویژه انسان و حقیقت و ابعاد وجودی وی و نیز برحسب هدف یا اهدافی که از تعلیم و تربیت، در نظر می‌گیرند و نیز بر اساس اعتقادی که به کیفیت رشد و حرکت انسان به‌سوی هدف مطلوب دارند، بنا می‌شود. همه مکاتب اعم از الهی و غیر الهی به‌ضرورت و اهمیت آموزش و تربیت حکم کرده‌اند. تجربه بشری در طول تاریخ هم گواه آن است که همه اندیشمندان حتی آنان که به شرایع آسمانی معتقد نبوده‌اند به‌ضرورت و اهمیت آن معترف بوده‌اند. علم‌جویی یکی از مهم‌ترین ابعاد روحی بشر است که نقش عظیمی را در رشد و پیشرفت آدمی در زمینه‌های گوناگون ایفا کرده است. اسلام به‌عنوان آخرین و کامل‌ترین دین الهی، برای دانش، فراگیری و آموزش آن به دیگران، اهمیت ویژه‌ای در نظر گرفته و در آیات و روایات متعددی آن را مورد تأکید قرار داده است. در فرهنگ اسلام از یک‌سو، فراگیری علم برای مسلمانان - اعم زن و مرد - واجب شمرده شده است و از سوی دیگر، برای آن حدودمرزی معین نشده است. بدین معنا که دانش‌اندوزی تا دورترین نقاط جهان و واپسین روزهای عمر آدمی، امری لازم شناخته شده است. چنان‌که رسول خدا صلی الله علیه و آله می‌فرماید: «اطْلُبُوا الْعِلْمَ مِنَ الْمَهْدِ إِلَى اللَّحْدِ». تربیت و پرورش صحیح استعدادهای جسمی و روحی موجب رسیدن انسان به رشد و کمال مطلوبش شده، زمینه‌های لازم را برای پیشرفت او در امور گوناگون، فراهم می‌سازد. اسلام به‌عنوان یک آیین همه‌جانبه، توجه خاصی به امر آموزش نیز داشته، در موارد متعددی آن را مورد توجه و تأکید قرار می‌دهد. با توجه به وضعیت آموزش نظامی در ارتش‌های جهان ما را به آمادگی دشمنان خارجی انقلاب واقف ساخته و لذا به استخراج سبک آموزش آن‌ها و استفاده از تجربیات آن‌ها وادار می‌نماید.

بیان مسئله:

نگرش مقایسه‌ای باعث می‌شود پژوهشگران نظام‌های آموزشی از شباهت‌ها و تفاوت‌های موجود در میان پدیده‌های آموزشی آگاه شوند و از هرگونه نگرش افراطی در پذیرش یا رد الگوهای موفق نظام‌های آموزشی دیگر دوری جویند. شیوه و روش مطالعات تطبیقی امروزه

در گستره علوم انسانی از اهمیت بسیار بالایی برخوردار است. به طوری که بسیاری از محققان بر این امر واقف‌اند که این شیوه مطالعاتی نکات مهمی از گستره اندیشگی را مورد نقد و بازخوانی قرار می‌دهد.

آگاهی از تغییرات و اصلاحاتی که در نظام‌های تربیت نظامی کشورهای دیگر رخ داده است و مشکلاتی که آنان در اصلاح و توسعه آموزش خویش داشته‌اند و آشنایی با روش‌ها و تدابیری که برای حل این مشکلات به کار برده‌اند می‌تواند ما را در شناسایی مسائل آموزشی و اتخاذ تدابیر شایسته برای حل و فصل رضایت‌بخش آن‌ها، خصوصاً در زمانی که در اندیشه بنیاد نهادن نظام نوین آموزشی هستیم، یاری دهد. لذا توجه به سبک آموزش و تربیت نظامی سپاه به‌منظور پیشگیری از پراکندگی و روزمرگی در آموزش و تربیت اقدامی مهم می‌نماید. یکی از وجوه تمایز سپاه پاسداران انقلاب اسلامی با سایر ارتش‌های دنیا ویژگی معنوی بودن آن است؛ که زیرساخت همه فعالیت‌های او می‌باشد؛ بنابراین برخورداری سپاه از سرمایه انسانی مؤمن، متعهد، با اخلاص، ولایی، پارسا، سرشار از روحیه جهادی، قوی، چالاک، ورزیده، ماهر، متخصص و مسئولیت‌پذیر اصل مسلم و قطعی برای ایفای نقش و تحقق رسالت خواهد بود. سبک تعلیم و تربیت نظامیان در ارتش‌های استکباری از نظر ارزشی در تعارض چشمگیر با مبانی ارزشی تفکر اسلامی قرار دارد، از همین رو در موارد خاصی برخی از کارشناسان با هدف بهره‌گیری از تجارب مفید ارتش‌های مذکور، سبک‌هایی که از نظر مبانی ارزشی در تعارض با ارزش‌ها و سیستم تربیتی اسلام است را مورد بهره‌برداری قرار داده‌اند و چنین خطایی موجب اثرگذاری منفی بر بخشی از سیستم تعلیم و تربیت سپاه گردیده است (سند ملی، ۱۳۸۷: ۷۰). از سویی بهره‌برداری از تجارب ارتش‌های پیشرفته جهان و پیشگیری از بروز خطای ناشی از دارا نبودن معیارهای ارزشی در بهره‌برداری از تجارب دیگران، بررسی تطبیقی سبک آموزش و تربیت نظامی ارتش‌های جهان با نظام‌های تعلیم و تربیت در سیستم‌های اسلامی ضرورتی انکارناپذیر است. نظر به اینکه الگوی مطلوب آموزش و تربیت از اجزاء و ارکان و عناصر متعددی نظیر مبانی ارزش‌ها، اصول، روش‌ها، ابزار، مربی، فراگیران، متون، محیط، منابع و... تشکیل می‌شود. تفحص و غور در همه این اجزاء و ارکان ضرورت دارد. آنچه در این پژوهش دغدغه و دل‌نگرانی مسئولین امر آموزش در مرکز نظامی قرار می‌گیرد

این است که آیا با بررسی سبک‌ها (روش‌ها) به صورت مقایسه بین سبک آموزش نظامی در دانشگاه وست پوینت آمریکا به عنوان بخشی از تجربه بشری و سبک آموزش نظامی یک مرکز آموزش نظامی سپاه به عنوان یک مجموعه انقلابی مبتنی بر ارزش‌های اسلام، می‌توان به الگوی پیشنهادی برای سبک آموزشی و تربیت نظامی مطلوب و متناسب برای سپاه پاسداران انقلاب اسلامی دست یافت؟

اهداف تحقیق:

هدف اصلی:

ارائه الگوی مطلوب برای سبک آموزش و تربیت نظامی در سپاه پاسداران انقلاب اسلامی به منظور کمک به متولیان نظام آموزش و تربیت سپاه پاسداران انقلاب اسلامی در جهت دستیابی به اهداف تعلیم تربیت با بهره‌وری بیشتر و هزینه کمتر.

اهداف فرعی:

تیین سبک آموزش و تربیت نظامی در غرب با تکیه بر دانشگاه وست پوینت آمریکا. تییین سبک آموزش و تربیت نظامی در اسلام با تکیه بر مرکز آموزش علویون. ارائه الگوی مطلوب تربیت و آموزش نظامی مستنبط از مقایسه بین اسلام و غرب. و مسائلی همچون: کشف حقایق و مسائل تربیتی کشور خویش از طریق تحلیل و شناخت مسائل نظام‌های آموزشی کشورهای دیگر، ارزیابی مبتنی بر واقعیت‌نگری و پرهیز از خودشیفتگی فرهنگی منبعث از قوم‌گرایی، ایدئولوژی و تمایلات ناسیونالیستی افراطی، برنامه‌ریزی، برقراری و توسعه روابط فرهنگی میان کشورهای مختلف جهان در جهت وحدت و ایجاد صلح و دوستی و تفاهم میان انسان‌ها، معرفی نوآوری‌های آموزشی، شناخت مسائل جهانی آموزش و پرورش، آگاهی از حوزه‌های مشابه و قابل مقایسه، فهم توانمندی‌ها و رنجوری‌های دو یا چند حوزه شناخت منطق و ضابطه مطالعه چند حوزه جهت اخذ موارد مشترک و وجوه افتراق آگاهی از همسانی‌ها و ناهمانندی‌ها، آگاهی از شاخص تطبیقی و مقایسه حوزه‌ها و بررسی امکان اندراج و یا عدم اندراج حوزه‌ها.

پرسش اصلی پژوهش

الگوی مطلوب سبک آموزش و تربیت نظامی در سپاه بر اساس بررسی و تحقیق در سبک و روش‌های تربیت نظامی در غرب و اسلام کدام است؟

پرسش‌های فرعی پژوهش

- ۱- سبک آموزش و تربیت نظامی در غرب چگونه است؟
- ۲- سبک آموزش و تربیت نظامی در اسلام چگونه است؟
- ۳- نقاط اشتراک و افتراق در سبک‌های آموزش نظامی در غرب و اسلام کدام‌اند؟
- ۴- الگوی مطلوب برای سبک آموزش و تربیت نظامی در سپاه پاسداران انقلاب اسلامی مستنبط از مقایسه بین سبک اسلام و غرب چیست؟

اهمیت و ضرورت موضوع:

بسیاری از محققان و متفکران، عالی‌ترین سطوح مطالعه یک دانش را در مطالعات تطبیقی جست‌وجو می‌کنند. هر نظام و سیستمی، پیشرفته و یا در حال پیشرفت به مسئله برنامه‌ریزی و اصلاحات آموزشی، با توجه به آخرین روش‌های آموزشی و فنی و پیشرفت‌های علمی جهان، توجه خاص دارد. این توجه تقریباً فراگیر و جهانی بوده و نسبت به دیگر فعالیت‌های اجتماعی از اولویت خاص برخوردار است. مقام معظم رهبری می‌فرمایند: البته باید از تجربه و علم و تخصص دیگران استفاده کرد؛ ما راه یادگیری را به روی خودمان نمی‌بندیم. در شرق و غرب عالم، هر جا علم و تجربه‌ای هست، ما می‌رویم تا آن را در خدمت خودمان در بیاوریم. این، اسلامی و دستور اسلام است و هیچ مخالفتی با آن نیست؛ لیکن بار بر دوش شماست. این، حرف امروز ماست (بیانات رهبری، ۱۳۷۰: ۱۹). بررسی تاریخ تحول نظام‌های آموزشی جهان نشان می‌دهد که برای تحقق این امر، بیشتر کشورهای پیشرو از مطالعات و پژوهش‌های تطبیقی در زمینه آموزش بهره گرفته‌اند و از آن به‌عنوان شرط لازم برای طراحی نظام‌های آموزشی نوین خویش نام می‌برند و بر لزوم و ضرورت این‌گونه بررسی‌ها قبل از اقدام به هرگونه اصلاحات آموزشی جامع برای رفع نیازمندی‌های رو به رشد اقتصادی، فرهنگی و فنی خویش تأکید می‌ورزند.

با پیشرفت علم و تکنولوژی جوامع بشری و به دنبال آن پیچیده تر شدن امر تربیت جوانان انقلابی و به ویژه افسران مکتبی سپاه؛ به این ترتیب وظیفه و مسئولیت مراکز آموزش و تربیت امروز به مراتب سنگین تر شده است به عبارتی اگر مراکز آموزش و تربیت با اصول و مبانی و هدف های تربیت جوانان بالأخص پاسداران انقلاب عظیم اسلامی آشنا نباشند و الگوی مناسبی نداشته باشند. هرگز نمی توانند به اهداف جهانی این انقلاب دست یابند؛ بنابراین اهمیت موضوع براساس موارد ذیل آشکار می گردد:

۱- استفاده از تجارب و آخرین یافته های ارتش های جهان در خصوص تربیت و آموزش

نظامی که در تعارض با نظام ارزشی اسلام قرار دارد

۲- تبیین آن دسته از تجارب ارتش های جهان در سبک تعلیم و تربیت که در تعارض با

ارزش های مکتبی اسلام قرار دارد.

۳- ضرورت تحول در سبک آموزش و تربیت متناسب با نیازهای تخصصی روز با

محوریت ارزش های دینی.

همچنین ضرورت هایی که ما را بر آن می دارد که به این موضوع بپردازیم عبارت اند از:

۱- عدم تکیه بر خلاقیت های فردی در آموزش و تربیت.

۲- نبود الگوی مدون و روزآمد برای سبک آموزش و تربیت نظامی برای نیروهای نظامی مکتبی.

۳- ضرورت ارائه الگوی مطلوب برای سبک آموزش و تربیت نظامی سپاه و سایر

سازمان های جهادی و ارتش های اسلامی به منظور پیشگیری از پراکندگی و روزمرگی در آموزش و تربیت.

پیشینه تحقیق:

با توجه به بررسی هایی که صورت گرفت پژوهشی با عنوان بررسی تطبیقی و الگوی مطلوب سبک آموزش و تربیت نظامی در سپاه پاسداران انقلاب اسلامی انجام نگرفته است. در حوزه اسلامی یک سری مباحث نظری مطرح شده است و کتاب هایی نیز در این زمینه به رشته تحریر درآمده است ولی الگویی مناسب ارائه نشده است. در حوزه غرب و دانشگاه

وست پوینت آمریکا به صورت مستقل الگوی خاص خودشان ارائه شده است. الگوی مطلوب سپاه، طرح‌هایی برای بهبود نظام تعلیم و تربیت سپاه تهیه و ارائه گردیده است. نظیر طرح شایستگی‌های پاسداری که در تعیین اهداف و شاخص‌ها مورد استفاده قرار می‌گیرد و طرح‌هایی چون طرح شهید مطهری که در مرحله اعتبارسنجی نتایج قرار دارد.

اهمیت و ضرورت آموزش:

همه مکاتب بشر با اختلافات گوناگونی که دارند بدون استثنا به اهمیت تربیت انسان‌ها قائل‌اند. افلاطون می‌گوید: در اثر تربیت، جسم و روح به بلندترین پایه جمال و کمال می‌رسد؛ بنابراین، عالی‌تر و مقدس‌تر از تربیت، فنی نیست. حضرت امام خمینی (ره) نیز اعتقاد داشت که: اگر همه ملت تزکیه بشوند، همین دنیا بهشت آن‌هاست و تمام گرفتاری‌ها از بین می‌رود (صحیفه، ۱۳۷۲: ۱۳۴)؛ و نیز مقام معظم رهبری می‌فرمایند: ذلتی که خاندان پهلوی (لعنه‌الله علیهم) و خاندان قاجار (لعنه‌الله علیهم) به سر این مملکت آوردند و بر این ملت تحمیل کردند، ما را صد سال عقب انداختند. اگر بخواهیم این ذلت برداشته شود و این استعداد درخشان ایرانی در اختیار مصالح و منافع ایران و اسلام قرار بگیرد، آیا جز با تربیت نیروی انسانی کارآمد، امکان‌پذیر است؟ دوره تربیت انسان یک دوره نامحدود است. شروع آن از آغاز حیات است و تقریباً تا رسیدن مرگ ادامه پیدا می‌کند. لذا هیچ دوره‌ای از زندگی انسان را نمی‌شود دوره ویژه تربیت به حساب آورد (بیانات رهبری، ۱۳۷۰: ۱۱). شما باید بکوشید تا عناصری والا و کارآمد تحویل جامعه اسلامی بدهید. شما باید بدانید که انقلاب اسلامی فقط برای ملت ایران نیست، بلکه مربوط به همه بشریت است (بیانات رهبری، ۱۳۷۰: ۱۱). امام خمینی (ره): من به‌عنوان فرمانده کل قوا به مسئولین و تصمیم‌گیرندگان نیز دستور می‌دهم که در هیچ شرایطی از تقویت نیروهای مسلح و بالابردن آموزش‌های عقیدتی، نظامی و توسعه تخصص‌های لازم و خصوصاً حرکت به طرف خودکفایی نظام غفلت نکنند (صحیفه نور، ۱۳۷۲: ۲۵۲).

مبانی نظری پژوهش

الف: تعاریف مفاهیم نظری

آموزش: آموزش به معنای معلومات و رشد فکری است که از راه تحصیلات رسمی و غیررسمی و مطالعه به دست می‌آید (دهخدا، ۱۳۸۲: ۱۷۹). آموزش از نظر واژه‌شناسی به معنای انتقال معلومات و مهارت‌ها به دیگران؛ به طوری که این معلومات و مهارت‌ها به کار آیند و موجب تحول و دگرگونی در رفتار شود (رحیمی خانیانی، ۱۳۸۰: ۵۲).

اسلام: اسلام به معنای وسیع کلمه (معنای لغوی)، تسلیم مطلق در برابر فرمان خدا و توحید کامل و خالص از هرگونه شرک و دوگانه‌پرستی است و به همین جهت است که قرآن کریم حضرت ابراهیم (ع) را مسلمان معرفی می‌کند (مطهری، ۱۳۷۴: ۷۰).

وست پوینت: دانشکده وست پوینت در سال ۱۸۰۲ توسط جفرسون در ایالت نیویورک، در منطقه وست پوینت جهت آموزش و تربیت افسران ایالات متحده آمریکا تأسیس شد (دانشکده افسری وست پوینت، ۱۳۶۴: ۹).

ب: تعاریف مفاهیم عملیاتی

بررسی مقایسه‌ای: مقایسه روش تربیت نظامی در غرب و اسلام و یافتن نقاط اشتراک و افتراق آن‌ها با تأکید بر دانشگاه وست پوینت آمریکا و مرکز آموزش نظامی سپاه.

آموزش نظامی: انتقال معلومات و مهارت‌های نظامی به نیروها به گونه‌ای که این مهارت‌ها باعث افزایش توان دفاعی و رزمی یگان شده و باعث بازدارندگی و بالا رفتن قابلیت دفاعی گردد. پیشرو شما، پیش‌قراول شما، نوآور شما، پیام جدید را شما برای دنیا دارید. در عرصه هر دانشی که بشود و بتوان. از جمله دانش نظامی و فنون نظامی‌گری و روش‌های نوین، سازمان‌دهی نظامی، شما باید بهترین را داشته باشید (بیانات رهبری، ۱۳۷۰: ۱۱).

غرب: منظور از غرب در این تحقیق، مجموعه‌ای از قدرت‌های استکباری است به رهبری آمریکا و از کشورهای آمریکای شمالی و اروپای غربی و برخی کشورهای متحد دیگر در پیمان ناتو به عنوان ساختار نظامی بلوک قدرت تشکیل شده است.

آموزش در اسلام

۱- مبانی آموزش

از آنجا که منابع انسانی، باارزش‌ترین عامل تولید و مهم‌ترین سرمایه و منبع اصلی مزیت رقابتی و ایجادکننده قابلیت‌های اساسی هر سازمانی به شمار می‌آید، یکی از مؤثرترین راه‌های دستیابی به مزیت رقابتی در شرایط فعلی، کارآمدترکردن کارکنان سازمان‌ها است. توجه به آموزش و توسعه منابع انسانی در مسیر پیشرفت‌های سریع علم و تکنولوژی و تغییرات و تحولات ناشی از آن‌ها، تنها پلی است که می‌تواند جامعه را از دنیای امروز به دنیای پُر تغییر و تحول فردا رهنمون سازد. سرمایه‌گذاری علمی برای نیروی انسانی تنها سرمایه‌گذاری انسانی است که نه تنها مستهلک نمی‌شود، بلکه به‌طور فزاینده، بازده آن افزایش می‌یابد و حد آن قابل اندازه‌گیری نیست.

۱-۱- انسان موجودی تربیت‌پذیر است:

انسان در تعیین سرنوشت خویش و تربیت فرزندان و جامعه خود سهیم است. مقوله تربیت را می‌توان تشبیه به یک شرکت سهامی کرد که عوامل و پارامترهای زیادی در آن نقش دارد (مطهری، ۱۳۷۳: ۶۳). ضرورت توبه و برگشت از اعمال بد گذشته و تلاش برای جبران آن‌ها در همه ادیان الهی مورد تأکید قرار گرفته است، تا نشانگر اراده و اختیار انسان برای تحول در سرنوشت خویش باشد، توبه یک انقلاب ژرف در مسیر حرکت انحرافی انسانی است که تصمیم گرفته خود را به‌گونه‌ای دیگر و در نظام دیگر قرار دهد (مطهری، ۱۳۷۳: ۲۰).

۱-۲- انسان موجودی مختار و مسئول

خداوند، موجودات بی‌شماری را در جهان آفریده است که بیهوده و بی‌هدف آفریده و رها نشده‌اند، بلکه همه آن‌ها به‌سوی مقصد و کمالی که خدا برایشان معین فرموده است، در حرکت و تکاپو هستند. همه موجودات جهان به‌سوی کمالی که برایشان در نظر گرفته شده است، در حرکت‌اند و همه شرایط و امکانات لازم برای رسیدن به کمال، از سوی خالق دانا برایشان پیش‌بینی شده و در اختیارشان قرار گرفته است.

۱-۳- انسان دارای کرامت ذاتی

انسان، ارزشی دارد که این ارزش باید در ابعاد مختلف حفظ شود. این ارزش درون خود؛ آزادی فردی، اجتماعی، عقیده و همه چیز دارد، چون انسان تکویناً آزاد بوده و خداوند انسان را مختار خلق کرده است. خداوند انسان را آزاد در اندیشه و اختیار عقیده آفریده است و در اندیشه هیچ تحمیلی به انسان وجود ندارد. به همین انسان تعلیماتی داده شده است که همواره باید بشنود و بهترین را گزینش کند، این تحمیل نیست بلکه با آزادی انتخاب می‌کند؛ دیدگاه خدامحوری این‌طور است (مطهری، ۱۳۷۴: ۳۶).

۱-۴- انسان برخوردار از استعداد های فراوانی

استعداد های انسان تابع جایگاه او در نظام هستی و هدف از آفرینش اوست. انسان خلیفه خدا در زمین و معمار سرنوشت خود و جامعه خویش است و لاجرم باید از همه توانمندی های ممکن برای رقم زدن بهترین سرنوشت برای خود و یاری دیگران در این عرصه و به ویژه در راستای رسیدن به بالاترین و والاترین سعادت جاودان ابدی برخوردار باشد. از این رو همه انسان ها از استعداد هایی برای انجام کارها و داشتن زندگی خوب و بهتر برخوردارند. آنگاه که خداوند انسان را به این کره خاکی وارد ساخت، به او توانایی ها و استعداد هایی داد تا بتواند به کمک آن ها راه درست صحیح خویش را بیابد و سرانجام به مقصد مطلوبش برسد. وجود استعداد، ذاتی است؛ ولی کشف و پرورش آن اکتسابی است. استعداد یعنی توانایی و توانمندی طبیعی است (مطهری، ۱۳۷۴: ۲۵).

۲- ارزش های آموزش

۲-۱- تعالی بخشی:

باید تربیت و آموزش را جریانی استعلایی در طول حیات بشری از بدو تولد تا زمان مرگ او تلقی نمود که از سطوح پایین به مراتب عالی صورت می‌پذیرد (مکارم شیرازی و همکاران، ۱۳۷۰: ۲۰۰).

۲-۲- حفظ و ارتقای کرامت:

کرامت انسانی تحفه‌ای الهی است که از رب کریم بر جوهر انسان دمیده شد؛ و بدین‌سان او را بر مسند کرامتی نشانند که مسجود ملائک شد و انسان به دنیا آمد تا کرامت الهی خود را اظهار کند. باید در جریان تربیت و آموزش، کرامت ذاتی افراد حفظ و زمینه ارتقای آن فراهم گردد و فعالیت‌های آموزشی چنان سامان یابد که ضمن آنکه مربی با مشارکت در فعالیت‌های اجتماعی، به کسب هویت جمعی مناسب نائل آمده و تربیتی نیز اتخاذ گردد که فردیت او (ضمن پرهیز از خودمحوری) حفظ و ارتقاء یابد (مکارم شیرازی و همکاران، ۱۳۷۰: ۱۰۹).

۲-۳- امانت‌داری در فرآیند آموزش

امانت‌داری یکی از صفات برجسته انسانی است و با متصف‌شدن به این صفت ملکوتی است که می‌شود اعتماد عمومی را جلب کرد و انسان‌ها را به ذات اولیه خودشان برگردانده و آنان را در مسیر کمال پیش برد و رسیدن به چنین هدفی جز با برگشت او به ذات حاصل نمی‌شود. پرورش روح امانت‌داری در فرآیند آموزش در افراد و پیش‌گیری از خیانت در امر آموزش صحیح انسانی جز در سایه تقویت مبانی ایمان امکان‌پذیر نیست؛ زیرا یکی از ریشه‌های عمده خیانت، شرک و عدم اعتقاد کامل به قدرت پروردگار و رازقیت او است.

۲-۴- عدالت‌ورزی در تربیت

عنایت به ویژگی‌های مشترک و متفاوت متریبان و توجه به کوشش آنان و نتایج آن، برای برقراری عدالت ضروری است. از این‌رو در جریان آموزش از سویی باید فرصت‌های برابر برای همگان با توجه به ویژگی‌های فردی، فرهنگی و اجتماعی و ویژگی‌های مشترک فراهم نمود و از سویی دیگر باید تفاوت‌های فردی هم در نظر گرفته شود. همچنین باید جریان آموزش به‌طور متوازن و با کیفیت مساوی برای همه متریبان مورد ملاحظه قرار داد و با پرهیز از افراط و تفریط صورت گیرد (اعرافی، ۱۳۹۳: ۴۵).

۳- اصول آموزش

۳-۱- اصول عام شامل

توجه به انگیزه متربیان، توجه به استمرار و نظم، توجه به جریان تربیتی مکتب محور، غایت مندی و خردورزی اشاره می‌نماییم.

۳-۲- اصول خاص شامل

این اصول در آموزش شامل همه‌جانبه‌نگری و جامع‌نگری، پویایی و انعطاف، تدریج و پیوستگی آمادگی متربیان و نقش خانواده و... را شامل می‌شود.

۴- اهداف آموزش

شناخت اهداف آموزش در هر جامعه و ملتی از راه به‌دست آوردن طرز و نوع زندگی اجتماعی آن جامعه میسر است. کشورها و جوامعی که بر اساس طرز فکر، اندیشه، مکتبی خاص و فلسفه‌ای ویژه اداره می‌شوند، اهدافی را برای جامعه و مردم خود در نظر می‌گیرند، که آن اهداف مسیر و مقصد تعلیم و تربیت را نیز مشخص می‌نماید. آنچه از مطالعه تاریخ به دست می‌آید، این است که اهداف تعلیم و تربیت و آموزش و پرورش در میان ملت‌های مختلف در قرون متفاوت با یکدیگر فرق دارند. اگر نظام‌های تربیتی بر اساس اعتقاد به خدای بزرگ و اهداف معنوی استوار گردد، آنگاه تمام کوشش‌های بین‌المللی برای اصلاح جوامع نتیجه خواهد داد.

۵- فرآیند تربیت

در فرآیند تعلیم و تربیت چارچوبی داریم که به آن بایستی توجه نمود. این فرآیند عناصری دارد که جایگاه خاص خودش را داراست و در ارتباط با هم به شکل جامع و کامل تعریف می‌شود. فرآیند کلی تعلیم و یاددهی و یادگیری، عناصر مختلفی دارا می‌باشد که هرکدام قابل بحث است و آن را به چند مرحله کلی تقسیم‌بندی می‌نمایند. این مراحل نیازسنجی، طراحی تربیتی و آموزشی، اعتباربخشی، اجرا، ارزشیابی و پیگیری می‌باشد. با توجه به اینکه راه‌حل‌های نهایی مسائل و مشکلات آموزشی نیز به دست رهبران آموزشی است، باید

قابلیت‌ها و توانایی‌های بالقوه مدیران تا حد امکان رشد و پرورش یابد (نیکنامی، ۱۳۸۸: ۶).

۶- روش‌های آموزش

از جمله روش‌های تربیتی سفارش شده برای انسان با نهاد ذاتی، می‌توان به مواردی از قبیل کنترل، موعظه و تکرار، محبت و عفو تغافل و عبادت و الگوسازی اشاره کرد.

۶-۱- روش پیشگیری و کنترل

رفتار و کردار انسان، متأثر از اوضاع محیطی مثل زمان و مکان و عوامل اجتماعی مثل دوستان و نزدیکان در معرض تغییر و تحوّل است؛ بنابراین در تربیت افراد، باید نهاد آن‌ها را نیز به دست گرفت تا در معرض آسیب‌های گوناگون اجتماعی قرار نگیرند. کودکی که در دامان پرمهر خانواده‌ای پرورش یافته که خود متخلّق به مبانی دینی و آشنا به فنون تربیت اسلامی بوده، در سنین بالاتر که غالباً به دور از چشم والدین و معلم به انتخاب دوست و هم‌نشین می‌پردازد، کمتر در معرض آسیب‌ها و انحرافات اجتماعی قرار می‌گیرد و نقش نظارتی خانواده را نیز بر خود می‌پذیرد (حسنی، ۱۳۶۲: ۱۵۱).

۶-۲- روش موعظه و تذکر

یکی از شیوه‌های تربیت و هدایت، موعظه حسنه و تذکر بجاست که نیاز فطری انسان است و بدون آن، دل به شرار غفلت و ضلالت دچار شده و می‌میرد. تذکر و یادآوری نعمت‌ها و تکالیف ابتدا در حق خود و آنگاه در حق دیگران، از آن‌رو لازم است که در طریق معرفت و رشد یا درمان باشد و غفلت‌ها را از دل‌مان در مسیر نورانی تربیت بزدايد. یکی از راه‌های موعظه و تذکر، عبرت است. عبرت، حالتی است که در اثر برخورد با اموری به انسان دست می‌دهد و به‌خودی‌خود یک روش نیست؛ بلکه یک پیامد شیرین تربیتی است. لکن با توجه به عامل ایجادکننده این حالت، می‌توان آن را روش نامید و اظهار داشت که حالت تربیتی عبرت به دو طریق پدید می‌آید:

۱- گاهی خود فرد با خواندن جریانات تاریخی یا دیدن طبیعت و آثار به‌جای مانده از گذشتگان به این حالت می‌رسد.

۲- گاهی دیگران زمینه‌ها و مقدمات به وجود آمدن چنان حالتی را برای فرد فراهم می‌کنند؛ مثلاً مربی با هدف عبرت‌آموزی، فراگیران خود را به دیدن برج و باروها، کاخ‌های سلطنتی، مقابر و زیارتگاه‌ها می‌برد که در این صورت کار او روش تربیتی است.

۳-۶- روش محبت و مدارا

محبت، اساس و رکن دین است و دین بر پایه آن به دل‌ها رسوخ کرده و راسخ مانده است. شیوه محبت و مدارا در سراسر زندگی انسان‌ها، درس‌آموز و روشی مطلوب و ایده‌آل در مسیر تربیت است که هم جاذبه در افراد می‌آفریند و هم انگیزه؛ تا از تلاطم و پراکندگی، انسان‌ها را به اتفاق و اجتماع بر محور مکتب سوق دهد و فرهنگ دینی رواج یابد. از آنجاکه محبت با سرشت و فطرت آدمی سازگار است و پذیرش آن از ناحیه درون و به‌دور از هیچ تحمیلی است؛ باید برنامه‌ریزان امر تربیت و آموزش و مجریان؛ به‌ویژه مربیان برای جذب متربیان و جلوگیری از انحراف آنان بدان متوسل شوند و آگاه باشند که اگر جام محبت در محیط‌های آموزشی لبریز باشد، متربیان کمتر به ناهنجاری‌های آن سازمان تن می‌دهند.

۴-۶- عفو و تغافل، تنبیه و تشویق

یکی از روش‌های تربیتی در اکثر مکاتب، تمسک به عفو و تغافل و تنبیه و تشویق افراد است که در باب برتری هر یک از ملاک‌ها؛ بحث‌ها و گفتارهای بسیار وجود دارد. چون انسان جایز الخطاست و مصون از اشتباه و خطا نیست، اگر در مسیر دچار سهوی شود، نباید چنان مورد عتاب و خطاب قرار گیرد که از ادامه راه بازماند و از خودباوری و اعتماد به نفس فاصله بگیرد؛ اما باید در مسیر تربیت و آموزش، معیار و میزان تنبیه و تشویق به‌خوبی شناخته و مراعات شود و با هماهنگی لازم در استفاده از این روش‌ها متربیان به‌خوبی آموزش‌دیده و آماده پذیرش وظایف محوله باشند.

۷- ابزار آموزش

برای آموزش و تربیت صحیح در راستای اهداف از پیش تعیین‌شده بایستی ابزار و لوازم

نیز پیش‌بینی شود. در این راستا می‌توان به موارد ذیل اشاره کرد.

تشویق: در آموزش تشویق نیروی محرک و برانگیزاننده احساس رضایت، خشنودی برای تداوم شایسته فعالیت‌ها می‌باشد و باعث حفظ اعتماد به نفس خواهد شد (شعاری‌نژاد، ۱۳۸۷: ۲۰۱).

تنبیه: در آموزش نیروی انسانی، برخورد منفی به واسطه تغییر رفتار متری و برای اصلاح رفتار او خواهد بود، نه اینکه افراد را به سزای اعمال آن‌ها برسانیم و بایستی باعث کاهش تکرار رفتار نامطلوب در آینده گردد (شعاری‌نژاد، ۱۳۸۷: ۲۰۱).

ارتباط: ارتباط به معنای بستگی، پیوند و پیوستگی است و فرآیندی که مربی محرک‌هایی را در جهت تغییر رفتار افراد از طریق نمادها و روش‌های مختلف انتقال می‌دهد. روش‌هایی که از طریق آن‌ها می‌توان بر ذهن دیگری تأثیر گذارد. ارتباط صحیح ممکن است توسط موانع ارتباط از جمله تکبر، غفلت و بی‌هنری مورد توجه قرار نگیرد. خلوص نیت، تکریم و احترام، دعا و خیرخواهی متقابل، تشویق به ارتباط از علل بقای یک ارتباط مؤثر خواهد بود. ارتباط باعث الفت روح متریان با یکدیگر و حصول آرامش و اطمینان نفس می‌گردد؛ و اگر در این راستا قلب و ذهن متریان و مربی در یک راستا قرار گیرد، باعث زدودن غبار خستگی‌ها و غفلت خواهد شد. ارتباط با شیطان و شیطان‌صفتان باعث سست شدن پایه‌های اعتقادی و قرار گرفتن انسان‌ها در راستای منافع مادی و لذایذ آن خواهد شد.

۸- مربی در آموزش

مربی همواره در ادیان آسمانی و در اندیشه بزرگان و متفکرین جهان مورد تکریم و احترام بوده است. بوعلی سینا نیز در امر آموزش و پرورش و تعلیم و تربیت از پدر می‌خواهد که در انتخاب آموزگار بسیار دقت کند و بداند فرزندش را به دست چه کسی می‌سپارد. او پس از بیان ضرورت آموزش و تعلیم به موقع در ارتباط با ویژگی‌های مربی می‌گوید: اولاً، باید در انتخاب مربی دقیق شد که خردمند و دین‌دار باشد و راه تهذیب اخلاق و پرورش و تربیت را بشناسد و باوقار و سنگین و بامروت و پاک‌دامن و نظیف باشد و راه معاشرت را بداند (حسنی، ۱۳۶۲: ۳۴). او در بیان فوق به پنج ویژگی مهم مربی اشاره می‌کند و می‌گوید: کسی

که عهده‌دار تربیت متریان می‌شود، باید حداقل این خصوصیات را دارا باشد:

۸-۱- **آشنایی با تربیت موردنظر داشته باشد:** بدون شناخت ویژگی‌های رشد و نیازها و خواسته‌های متریان در مراحل مختلف سنی و بدون آشنایی با چگونگی شکل‌گیری مفاهیم در ذهن متریان و دیگر ابعاد شخصیتی او امکان تعلیم و جود نخواهد داشت. مربی باید مربی را بشناسد و راه‌های تأمین نیازهای عاطفی، اجتماعی و عقلی او را بفهمد. در مورد آموزش نظامی هم یک استاد بایستی آشنایی تام و تمام با مبانی و مبادی اندیشه اسلامی داشته باشد که در این زمینه می‌توان به لزوم مطالعه یک دوره کامل آثار استاد مطهری اشاره کرد.

۸-۲- **باوقار و سنگین باشد:** مربی، با کرامت انسان سروکار دارد. اگر باوقار و با هیبت نباشد، در چشم متریان کوچک جلوه می‌کند، در این صورت احترام و اعتماد از او سلب می‌شود. وقار و سنگینی و برخوردهای همراه با ادب و بیان سخنان حکیمانه، مربی را در نزد متریان بزرگ و قابل‌اعتماد می‌سازد و به‌عنوان الگو و تکیه‌گاه متریان محسوب می‌گردد. بایستی در عین ابهت شاگرد بتواند به او اعتماد نماید.

۸-۳- **پاک‌دامن باشد:** این اصل از آنجا ناشی می‌شود که متریان به مربی خود بسیار اعتماد دارند و هرگز در عفت و پاک‌دامنی او شک نمی‌کنند، لذا مربی باید از این اعتماد در جهت تأدیب آن‌ها بهره‌جوید و حتی در اندیشه خود، آنچه را که خلاف عفت و پارسایی است نگذارند. فراموش نکنیم، کوچک‌ترین خلاف مربی در این راستا ضربه‌ای بر پیکره تربیتی می‌زند که قابل جبران نخواهد بود.

۸-۴- **نظیف باشد:** این اصل از این یافته روانشناسی ناشی می‌شود که متریان قبل از آنکه به قول پیاژه به مرحله تفکر منطقی و تفکر انتزاعی برسند، در مرحله حسی- حرکتی قرار دارند؛ یعنی ابزار شناختشان از جهان، حواس آن‌هاست. متریان معمولاً افراد را از وضع ظاهرشان ارزیابی می‌کنند.

۸-۵- **راه معاشرت را بداند:** این ویژگی از اصل تفاوت‌های فردی ناشی می‌گردد. روانشناسی امروز در شناخت توانمندی‌های روحی و روانی آدمی معتقد است که افراد دارای

الگوهای متفاوتی در رفتار هستند، زیرا محیط ژنتیکی و محیط اجتماعی متریبان و پایگاه‌های فرهنگی و اقتصادی آنان با یکدیگر متفاوت است؛ بنابراین مربی باید بداند که با هر متریبی چگونه باید برخورد و معاشرت نماید. نسخه یکسان پیچیدن برای همه، در سیستم تعلیم و تربیت جواب نمی‌دهد. از طرف دیگر، مربی باید بداند که متریبی را چه وقت تشویق و چه وقت تنبیه کند و زمان و مکان مناسب برای تعلیم و تربیت را بشناسد (حسنی، ۱۳۶۲: ۳۴).

۹- فراگیر در آموزش

فراگیر که ما از آن به متریبی تعبیر می‌کنیم، یکی از ارکان بسیار مهم در فرآیند آموزش است؛ بنابراین دست‌اندرکاران تربیتی باید تمام تلاش خود را به کار گیرند تا او به این منبع عظیم علم، متصل شود و از پرتو نور او، چشم خود را روشن کند (عابدی، ۱۳۸۴: ۵۴).

۹-۱- ویژگی‌های مورد انتظار از متریبی

۱. روش‌های تربیتی و آموزشی بایستی فرد متریبی را در ابعاد مختلف دارای برجستگی‌های اخلاقی، برجستگی‌های رفتاری و برجستگی‌های فکری نماید. این روش‌ها به صورت قوانین و مقررات رسمی و غیررسمی خودنمایی خواهند نمود. برخی از ویژگی‌های اخلاقی و رفتاری و فکری مورد انتظار از نیروی آموزشی در این پژوهش شامل موارد ذیل می‌باشد.

۹-۱-۱- ویژگی‌های اخلاقی

- دلسوز و مهربان	- خوش‌خو و خوش‌روحوه
- بدون احساس انتقام‌گیری	- صالح و خیرخواه
- خوش‌بین و امیدوار	- پرهیزگار و پاک‌دامن و با عفت اخلاقی
- آرمان‌طلب، والا، بلندهمت و با مناعت‌طبع	
- ولن‌نگار نبودن	- فداکار و شجاع
- مثبت در قضاوت‌ها	- صداقت

۹-۱-۲- ویژگی های فکری

- آگاه، عالم و باسواد
- روشنفکر
- از لحاظ ذهنی، فعال و عمیق
- اندیشمند و مطلع
- کاردان، متخصص و کارآمد
- دارای لیاقت و صلاحیت علمی
- دانش دوستی
- دارای تدبیر و فکر
- پرسش گر
- دارای روح خلاقیت و ابتکار
- دارای روحیه پژوهشگری

۹-۱-۳- ویژگی های رفتاری

- دارای لیاقت و صلاحیت عملی
- دارای اعتماد به نفس
- منضبط به انضباط اجتماعی
- مسئولیت پذیر
- بااراده، باکفایت و با عرضه
- دارای شوق و نشاط
- پُرکار
- شجاع در اقدام
- دوری از اسراف

۱۰- محتوا و متون آموزشی

با توجه به اهداف آموزش و نیز انتظاراتی که از متربی در پایان فرآیند یک دوره از تربیت او داریم، محتواهایی به او داده می شود که هم در نگرش، هم در گرایش و هم در رفتار او تأثیرگذار خواهد بود. مجموعه اطلاعات، قضاوت ها، تمایلات و صورت های رفتاری که به متربی منتقل می شود، تشکیل دهنده محتوای آموزش ما خواهد بود. بدون شک هر نوع قضاوت درباره متون آموزشی تربیتی در گرو اتخاذ موضع فلسفه آموزشی و تربیتی است. در متون مربوط به آموزش، اندیشه های تربیتی فیلسوفان گردآوری و بازنگری می شود؛ و همچنین دلالت های تربیتی و آموزشی طی کوششی منظم، منطقی و قاعده مند استنباط می گردد. در نهایت با توجه به مسائل تربیتی و بر مبنای دستاوردهای علوم مختلف، دیدگاه های تربیتی ابداع می شوند و به عنوان متن و محتوا در آن دوره های آموزشی و تربیتی به اجرا گذاشته خواهند شد (سایت معاونت آموزش آجا، <http://www.aja.ir>).

۱۱- محیط آموزشی

توجه به محیط، هرگز به معنای اصالت‌دادن به محیط در آموزش محسوب نمی‌شود، بلکه به معنای تأثیر محیط در آموزش می‌باشد. توجه به محیط سبب می‌شود ما در مقام تبیین، تأثیرات محیط اجتماعی و حتی عناصر طبیعی را در بروز شیوه‌های رفتاری، در تداوم آن‌ها و حتی در ظهور ویژگی‌های اخلاقی و نگرش‌های مریبان و متریبان مورد بررسی و مطالعه دقیق قرار دهیم؛ ولی در مقام تجویز از آن‌ها بخواهیم میزان و نوع این تأثیرات محیطی را شناسایی و کنترل نمایند. تبیین علمی و بررسی همبستگی میان متغیرهای مستقل محیطی با متغیرهای وابسته رفتاری، برای درک تغییرات رفتاری گمراه‌کننده یا دست‌کم ناکافی بوده و نمی‌تواند برای تعلیم و تربیت کمک‌کننده باشند. آنچه اساساً در تربیت رسمی به اقتضای نظریه اسلامی باید طرد گردد، ایجاد وضعیت انفعالی برای فرد در محیط اجتماعی است (سند ملی، ۱۳۸۷: ۷۷).

۱۲- منابع آموزشی

منابع در هر آموزشی قطعاً برگرفته از منابعی است که شامل مکاتب مورد قبول، الگوهای پذیرفته‌شده، نظریات و سیاست‌های مورد قبول و... خواهد بود. ناب‌ترین منبع آموزش همه انسان‌ها، قطعاً کتب آسمانی محسوب می‌شوند. ضمناً صرف‌نظر از نوع مکاتب، جوامع نظریات علمای شرق و غرب عالم که در زمینه‌های آموزش و تربیت دیدگاه‌های ویژه‌ای را مطرح نموده‌اند و آراء آن دانشمندان قطعاً به‌عنوان منبع آموزشی مورد استفاده قرار می‌گیرد (سند ملی، ۱۳۸۷: ۷۹).

۱۳. برنامه آموزشی

برنامه منسجم تربیتی و آموزشی از اساسی‌ترین اقدامات یک مرکز آموزشی می‌باشد که مانند پلی زمان حال را به آینده مرتبط می‌سازد. به عبارت دیگر برنامه‌ریزی میان‌جایی که هستیم با جایی که می‌خواهیم به آن برویم پلی می‌سازد و موجب می‌شود تا آنچه را که در غیر آن حالت شکل نمی‌گیرد، پدید آید. از آنجایی که همه سازمان‌ها به دنبال آن‌اند که منابع محدود خود را برای رفع نیازهای متنوع و رو به افزایش خود صرف کنند، بایستی انعطاف و مداومت

باعث تجدیدنظر و همگامی برنامه با پیشرفت علم و تکنولوژی و تغییر و تحول نیازها و شرایط شود. برنامه آموزش باید در گام‌های خود پاسخگوی سؤالاتی همچون: کی، چه وقت، چرا، کجا، چه، کدام و چطور باشد (شاملی و همکاران، ۱۳۹۰: ۸۵).

روش تدوین الگوی آموزشی

هر ملتی بنا به اعتقادات خود روش و الگوی خاصی را در آموزش و تربیت انتخاب می‌کند که مطابق با معتقدات و عرف آن مردم است. از منظر اسلام، انسان دارای جسم و روح است و قوای جسمانی و روحی انسان هر دو باید پرورش یابد. اسلام رشد هر دو را باهم لازم می‌داند، ولی هدف نهایی رسیدن به کمال و تعالی روحی است. استفاده از روش تربیتی دینی و تجربی دارای محاسن هر دو می‌باشد و باعث می‌شود از معایب آن دور شویم. در آموزش و تربیت نظامی بر مبنای اسلام هم، این روش بسیار راهگشا خواهد بود. در مقابل اندیشمندان غربی نیز با توجه به معتقدات جوامع غربی و پذیرش آن جامعه، الگوهایی را در آموزش ارائه داده‌اند که همه ساحت‌های جامعه غربی را در برمی‌گیرد و نهایتاً تمدنی بر اساس آن شکل می‌گیرد (مفیدی، ۱۳۷۲: ۲۱۲).

تربیت و آموزش در غرب

بعد از رنسانس در نظریه رایج و غالب غربیان، جوهر و ماهیت انسان، استعدادها و غرایز دنیوی اوست. همین استعدادها و غرایز است که مدار کنش و واکنش و انتخاب‌گری انسان قرار می‌گیرد و مسیر حیات فردی را ترسیم می‌کند؛ بدین ترتیب استعدادها و غرایز و خواسته‌های انسان اصل می‌شود و بنیان فلسفی اصالت فرد شکل می‌گیرد. انسان‌شناسی‌های اومانستی، اگزستانسیالیستی، ماتریالیستی، کمونیستی و غالب انسان‌شناسی‌های طراحی شده در اندیشه دانشمندان غرب، عموماً جوهره فردیت و اصالت خواسته‌های فردی را به‌عنوان ماهیت انسان پذیرفته‌اند و تقریرهای متفاوت از آن، تغییری در اصل مسئله ایجاد نکرده است. اصالت فرد و امیال و خواسته‌های فردی در تربیت غرب، خود تأثیرات دیگری نیز به دنبال داشته است که از آن‌ها می‌توان به مواردی چون اصالت‌یافتن علم تجربی و رویکرد ابزارگرایی، لیبرالیسم و مادی‌گرایی اشاره کرد. به تبع این افکار و دیدگاه‌های غربی، نیروهای

نظامی در غرب در اختیار سیستم حاکمه قرار گرفته و تمام خواسته‌های آن‌ها را عملی خواهد کرد. هیچ مکانی در آمریکا قابل مقایسه با وست‌پوینت نیست، زیرا به‌تنهایی تاریخ و سنت آمریکا و زیبایی طبیعی بی‌نظیری را یکجا در خود جمع نموده است. وست‌پوینت به‌عنوان نخستین منبع ارزش‌های ملی، برای جوانان آمریکایی فرصتی استثنایی جهت هم‌اوردطلبی است. در طول جنگ استقلال، قلعه وست‌پوینت کانون استراتژی جرج واشنگتن بود که از آن اخبار مربوط به جنگ منتشر می‌شد. وست‌پوینت آهن‌ربایی برای جذب شخصیت‌ها و حوادث، قانونی جهت تاکتیک‌ها و استراتژی، مرکزی برای مباحثه و طرح‌ریزی و بالاخره شاهدهی برای توطئه‌ها و وطن‌پرستی‌های سرفرازانه بود. دانشکده افسری ایالات متحده در سال ۱۸۰۲ تأسیس گردید و از آن زمان بسیاری از رهبران اولیه این ملت بزرگ در آنجا تربیت شدند؛ رهبران نظامی، رهبران دولتی و رهبران صنعتی که تاریخ‌سازان آمریکا بوده‌اند.

امروزه، مأموریت این دانشکده برای دفاع از ایالات متحده امری حیاتی است. وست‌پوینت مردان و زنان جوان را در لباس متحدالشکل به‌منظور خدمت به کشورشان تربیت می‌نمایند. این دانشکده بنیاد ذهنی، رهبری و شخصیت دانشجویان را آن‌چنان پی‌ریزی می‌نماید که بتوانند افسرانی موفق در ارتش ایالات متحده بشوند. دانشکده افسری ایالات متحده به‌منظور اخذ درجه لیسانس در رشته‌های علوم برای داوطلبان، آموزش با کیفیت بالا ارائه می‌نماید. این دانشکده، رهبری و پرورش جسمانی را با تحرکات روشنفکرانه درهم آمیخته و به شما امکان شرکت در مبارزه را می‌دهد، تا با فراگیری حرفه‌های گوناگون به زنان و مردانی بپیوندد که بافتخار در خدمت ملت بوده و راه دفاع از آزادی کشور را برگزیده‌اند. در حقیقت، وست‌پوینت مکان ویژه‌ای است که به شما امکان می‌دهد تا بتوانید استعدادهای خود را شکوفا نمایید (ژنرال پارلمر، سرپرست سابق ارتش ایالات متحده آمریکا). در این بخش بر آن هستیم که دانشگاه وست‌پوینت به علت سابقه در نظامی‌گری و تربیت افسران در رشته‌های گوناگون را به‌عنوان نماد آموزش و تربیت در غرب مورد بررسی قرار دهیم. بر این اساس مسائلی از قبیل مبانی تربیت و آموزش، روش‌های تربیت و آموزش، ابزار تربیت و آموزش، جایگاه مربیان در تربیت و آموزش، جایگاه فراگیران و ویژگی‌های آن‌ها، متون تربیت و آموزش، محیط تربیت و آموزش، منابع تربیت و آموزش، برنامه (فرآیند) تربیت و آموزش و الگوی

تربیت و آموزشی در دانشگاه وست پوینت آمریکا را مورد بررسی قرار می‌دهیم.

۱- مبانی مختص غرب

۱-۱- اصالت‌دادن به علم تجربی و رویکرد ابزارگرایی

پس از قرون وسطی، سیطره کامل علم تجربی در اندیشه غربی انجام پذیرفت و به همین دلیل پیشینه همه علوم از فیزیک و زیست‌شناسی تا روان‌شناسی و نظامی را نمی‌توان بدون توجه به تأثیر اندیشه تجربه‌گرایی بر پیشرفت این علوم بررسی کرد. دنیای امروز غرب با اصالت‌دادن به علم تجربی، آن را از شناخت‌های دیگر برتر می‌داند و در امور گوناگون زندگی بر آن تکیه می‌کند. انقلاب فناوری نشان داد که انسان با اراده و قوه شناسایی خود میدان عظیمی برای تصرف در طبیعت دارد و آرمان‌شهر مدرن در انسان غربی، انرژی عظیمی آزاد کرد؛ زیرا گمان می‌رفت با پیشرفت بیکران در غلبه بر طبیعت و تاریخ، سرانجام بشر بر هرگونه کمبود و رنج نیز غلبه خواهد کرد؛ بدین ترتیب در معرفت‌شناسی، رویکردی غایت‌گرا و ابزارگرا در پیش گرفته شد و فراهم‌ساختن قدرت و سود برای زندگی دنیوی انسان ملاک معرفت قرار گرفت. در این راستا با اصالت‌یافتن امیال و غرایز و مادی‌گرایی در انسان غربی، عقلانیت و تجربه‌هویی ابزاری یافت و بسان ابزاری مادی در کنار دیگر ابزارها قرار گرفت.

از نظر دانشگاه وست پوینت عمل‌گرایی افسر این دانشکده شامل ادراک، احساس، تفکر، قضاوت مقایسه، توصیف، سیر عقلانی و توجه به ارتباط امور با هم می‌باشد. آنچه برای دانشگاه واقعیت دارد تجربه افسر است (دانشکده افسری وست پوینت، ۱۳۶۴: ۴۴).

منحصرنمودن ابزارهای فهم یک انسان به تجربه و کنارنهادن سایر ابزارها تقلیل‌دادن شخصیت یک انسان؛ اعم از نظامی و غیرنظامی، به درجه یک حیوان دست‌آموز است. درحالی‌که انسان از منظر دین مبین اسلام اشرف مخلوقات و دارای قدرت تفکری بی‌نظیر که قادر به استنتاج از کلیات می‌باشد؛ و این قدرت استنتاج از منظر تمام انسان‌ها یک عملیات فکری محض بدون تجربه است.

۱-۲- لیبرالیسم

لیبرالیسم، به‌عنوان یک مکتب فکری بشری است که سرتاسر ساحت‌های زندگی انسان را در لذت‌های مادی انسان و فهم مادی او خلاصه می‌کند. در سیستم آموزشی وست‌پوینت، مکتب لیبرالیسم و جدایی انسان از دین و تافته جدا بافته‌شده انسان از خدا و مبدأ هستی مورد توجه قرار گرفته است.

نتیجه این نگاه به انسان و آموزش او در بین نظامیان که مورد بحث این پژوهش می‌باشد، این شده که با اینکه این نیروها در ابتدای امر برای آزادی انسان‌ها از ظلم و ستم وارد جنگ می‌شوند، ولی نتیجه کار آن‌ها ایجاد تنفر حتی در بین طرفداران مبانی فکری آن‌ها می‌باشد. مثلاً افغانستان تحت اشغال طالبان مورد حمله نظامی غرب قرار می‌گیرد و نیروهای غربی به‌عنوان نیروهای آزادی‌بخش وارد میدان می‌شوند تا مردم رنج‌دیده افغانستان را از ستم طالبان رها سازند. پس از سال‌ها جنگ و تحمیل صدها هزار کشته و میلیاردها دلار هزینه، نفرت عمومی در بین مردم افغانستان نسبت به نیروهای غربی فراگیر شده است. اخیراً بیشترین حملات به نیروهای غربی در افغانستان از سوی نیروهای پلیس محلی و ارتش افغانستان انجام می‌گیرد. بر اساس مبانی دینی، دخالت نیروی نظامی باید بر اساس مبانی دینی و اعتقادی همراه با نهایت محبت به مردم آن کشور انجام می‌شود؛ و در دخالت نظامی تمامی شئون اسلامی مبنی بر حفظ جان بی‌گناهان، حفظ منابع طبیعی حتی درختان، حفظ میراث فرهنگی و آثار باستانی مورد توجه قرار می‌گیرد.

۱-۳- انسان‌مداری یا اومانیزم

مطابق این عقیده انسان باید محور و مدار کائنات و کانون توجهات همه مکاتب و برنامه‌های آسمانی و زمینی باشد. اصالت از آن انسان می‌باشد. انسان‌محوری تا جایی پیش رفته است که نه تنها منکر دین آسمانی شده، بلکه بشر مدعی اختراع دین برای خود گشته است. به‌عبارت‌دیگر، انسان‌گرایی باورداشتن به این است که اگر از دست علم انسان کاری برنیاید، قطعاً از دست هیچ‌کس و هیچ‌چیز دیگر هم، کاری بر نخواهد آمد. نظامی ارتش آمریکا با تفکر اومانیزمی تا حد ابزار و حیوان تنزل یافته است.

تفکر انسان‌محوری و جدایی از مبدأ هستی خطرناک‌ترین آفت زندگی بشر است، چون انسان‌ها را در حد حیوانات جنگل پایین آورده و قدرتمندترین انسان‌ها و به طبع کشورها شبیه شیر این جنگل سلطه کامل و قانون‌گذار خواهند بود. اخیراً براساس همین معیار، دخالت نظامی آمریکا در جنگ تحمیلی ایران در انهدام سکوه‌های نفتی و جنایت ساقط‌نمودن هواپیمای مسافربری با مسافران بی‌گناه و سپس مدال دادن به فرمانده ناو مرتکب جنایت، بدون کوچک‌ترین بهانه‌ی به‌ظاهر بین‌المللی و دخالت در لیبی، سوریه، یمن، عراق و سایر نقاط جهان توجیه می‌شود.

۱-۴- سکولاریسم

سکولاریسم به مفهوم کلی جدایی حوزه‌های جامعه از حوزه دین تعریف گردیده است. طبق این ویژگی بر پایه دیدگاه اومانستی و عقل باوری، دین و گزاره‌های دینی از قلمرو زندگی اجتماعی خارج شد و در محدوده زندگی فردی قرار گرفت. مراکز آموزشی و تربیتی غرب در جستجوی قوانین مربوط به جنبه‌های مادی هستی انسان است و این گرایش یعنی مجموعه‌ای مترکام از مادیات، فارغ از هر مضمون معنوی و نگاه ارزشی و اخلاقی که در تنگنای قرائتی یکسونگر گرفتار آمده است. طبیعی است وقتی این ابعاد مختلف در کنار یکدیگر قرار نگیرد و به شکل کلی به آن‌ها نگریسته نشود، پراکنده خواهد شد.

با این نگاه، انسان مختار خواهد بود در صحنه عمل اجتماعی هر کاری را که دلش خواست انجام دهد؛ و این همان است که غرب امروز گرفتار آن است. غرب با نگاه سکولاریستی برای رسیدن به اهداف خود از هیچ جنایتی فروگذار نمی‌کند.

اخیراً طبق گزارشی که روی برخی خبرگزاری‌ها قرار گرفت، ایالات متحده برای اهداف خویش اقدام به تربیت تروریست از همه جهان می‌نماید. یک مؤسسه آموزش نظامی در آمریکا که دو سوم جنایتکاران جنگی در آن تربیت شده‌اند، به حیاط‌خلوت تروریسم آمریکا شهرت یافته است. مدرسه قاره‌های آمریکا نام یک مؤسسه آموزش نظامی زیر نظر پنتاگون است که پس از افشای اطلاعاتی درباره آن اعم از آموزش تروریسم و شکنجه، آموزش تروریست‌ها و افسران نظامی دیکتاتور در آمریکای لاتین و غیره تحت فشار قرار گرفت تا تعطیل شود؛

بالین حال این مدرسه به جای تغییر در روش‌های آموزش تروریسم و شکنجه و تعطیلی، نام خود را به مرکز همکاری‌های امنیتی در نیمکره غربی Center for Security Hemisphere Cooperation in Western آمریکاها و صاحب‌نظران علوم سیاسی هم که به فعالیت‌های آن به دید انتقاد می‌نگرند؛ با عناوینی چون مدرسه وحشت، حیاط‌خلوت تروریسم آمریکا، مدرسه دیکتاتورها، اردوگاه ترورآموزی و مرکز شکنجه‌آموزی معروف شده است. در یکی از جنایات فجیع دانش‌آموختگان این مرکز در کلمبیا، اعضای یک روستا بدون هیچ جرمی همگی در معرض کشتار، تجاوز و قتل‌عام قرار گرفتند (خبرگزاری فارس، www.farsnews.com). براساس نظر اسلام، کشتن یک انسان بی‌گناه به منزله کشتن تمام انسان‌های کره زمین تلقی شده است (قرآن کریم: مائده، ۳۲). بر مبنای اسلام، دین در همه ساحت‌های زندگی انسان دخالت داشته و یک نظامی مسلمان ابداً نمی‌تواند کاری برخلاف دین انجام دهد، حتی اگر دستور فرماندهی باشد. در قانون نیروهای مسلح جمهوری اسلامی به این مطلب اشاره شده است که اگر دستور فرمانده نظامی خلاف بین شرعی باشد، نیروی زیردست نباید از آن اطاعت نماید؛ و این نتیجه نگاه غیر سکولاریستی به زندگی و آموزش نظامی می‌باشد.

جدول (۱) مبانی تربیت و آموزش نظامی

مبانی تربیت و آموزش نظامی		
اختصاصی غرب	مشترک	اختصاصی اسلام
اصالت‌دادن به علم تجربی و رویکرد ابزارگرایی	نظر به کرامت ذاتی نیروها	کمال‌جویی
لیبرالیسم	عقل	هدایت‌خواهی
انسان‌مداری یا اومانیزم	مسئولیت‌پذیری	***
سکولاریسم	انسان موجودی مختار و مسئول	***
***	تربیت‌پذیری	***

۲- اصول مختص غرب:

در این قسمت به اصول آموزشی مختص غرب پرداخته می‌شود.

۲-۱- اصل برتری

یک نظامی آمریکایی دائماً در حال دریافت این ذهنیت و نوع نگاه است که دارای استعداد و شرایط چیرگی و برتری نسبت به سایر نظامیان و خصوصاً افراد غیرنظامی بوده و در فیلم‌های هالیوودی نیز به این مهم بسیار پرداخته می‌شود. این در حالی است که اسلام براساس معیار دینی امیرمؤمنان علی علیه‌السلام در نامه خود به مالک اشتر می‌فرماید: ای مالک انسان‌ها یا برادر دینی تو هستند و یا شبیه تو انسان هستند؛ و با غرور خوردن انسان‌ها را غنیمت مشمار (دشتی، ۱۳۷۵: نامه ۵۱).

جدول (۲) اصول تربیت و آموزش نظامی

اصول تربیت و آموزش نظامی		
اختصاصی اسلام	مشترک	اختصاصی غرب
توازن امور ثابت و امور متغیر	اطاعت‌پذیری	اصل برتری
تلازم و تناسب علم و عقل	انضباط	***
***	وسع	***
***	احتیاط	***

۳- ارزش‌های مختص غرب:

۳-۱- ماده‌گرایی

در سیستم آموزش غربی از همان ابتدای ورود یک نظامی موضوع درجه نظامی و ترفیع آن و رسته خدمتی و حقوق و مزایای آن در صورت موفقیت در دوره‌های آموزشی مطرح می‌گردد. همه این موارد دائماً به نیروی نظامی گوشزد می‌شود و این امر یادآور این موضوع است که ارزش‌ها مطلقاً مادی هستند، کما اینکه در سایر شئون زندگی انسان غربی ارزش‌های مادی بیشتر مدنظر است؛ و طبق این دیدگاه به‌طور کاملاً مادی یک نیروی نظامی غربی می‌تواند با پا نهادن روی دوش هم‌زمان خود پله‌های ترقی را طی نماید.

انسان مادی‌گرای غربی مفهوم حیات را در مصرف خلاصه و سلامت را توازن مادی، کمال را انسجام شدید و متوازن مادی، رشد را افزایش بهره‌مندی مادی و سعادت را رسیدن به بالاترین حد بهره‌مندی مادی تعریف کرد؛ و این نگاه باعث پوچ‌انگاری در نیروی

نظامی غربی می‌شود. خصوصاً جایی که ارزش مادی کارش خیلی روشن نباشد. نمونه آن را می‌توان در فروش جنگ‌افزارهای نظامی توسط نظامیان آمریکایی به نیروهای دشمن خود در حال جنگ اشاره نمود.

۲-۳- لذت‌جویی

در سیستم آموزش غربی که براساس مبانی سکولاریستی و لیبرالیستی شکل گرفته است، ماده‌گرایی هم از اصول پذیرفته معرفی شده و بعضاً اعتقادی به جهان آخرت ندارند و به تمام لذت‌های دنیوی می‌اندیشند. لذا در اکثر موارد دنیا را بر آخرت ترجیح داده و توجه بیشتری به دنیاطلبی داشته‌اند. لذا نیروی نظامی تربیت‌شده غرب می‌آموزد که همه کارها را براساس لذت خود انجام دهد؛ و همین‌طور این اصل لذت است که نیروی نظامی آمریکا که در مأموریت نظامی در جزیره اوکیناوا ژاپن هر روزه مرتکب تجاوز به زنان ژاپنی می‌شود؛ و این امر علیرغم اطلاع مسئولین نظامی مورد غفلت واقع می‌شود، زیرا زیربنای فکری و آموزشی این نیروها بر مبنای لذت است. این توجه بیش‌ازحد و بهادادن به لذت‌جویی یک نظامی به مرور او را در بین سایر انسان‌ها منفور خواهد کرد. همان اتفاقی که نسبت به نیروهای آمریکایی در سرتاسر جهان افتاده است.

در حالی که رفتار یک نظامی براساس آموزه‌های دینی می‌تواند با هدف خدمت و بهره‌مندی از پاداش الهی انجام شود و به‌نوعی لذت معنوی هم از کارهای خود ببرد و به تجربه هم ثابت‌شده لذت از انجام وظیفه و اطاعت الهی از هر نوع لذت مادی فراتر است.

جدول (۳) ارزش‌های تربیت و آموزش نظامی

ارزش‌های تربیت و آموزش نظامی		
اختصاصی اسلام	مشترک	اختصاصی غرب
حکمت‌جویی	عدالت‌ورزی و عدالت‌گرایی	ماده‌گرایی
انسان‌دوستی	حسن رفتار	لذت‌جویی
جاذبه و دافعه	امانت‌داری در فرآیند تربیت و آموزش	***
***	تعالی‌بخشی	***
***	حفظ و ارتقای منزلت	***

۴- اهداف مختص غرب

۴-۱- دفاع از ارزش های مادی غرب

هدف از آموزش نظامی در سبک تربیت غربی این است که با تمام توان و به بهترین وجه از نظام حاکمه و ارزش های آن دفاع نماید و مأموریت های واگذار شده را به موقع و در حد عالی به انجام برساند. وقتی در ارتش به انجام مأموریت می اندیشد، باید همیشه به خاطر داشته باشد که تمایل به جنگیدن و خود را به خطر انداختن و بالاخره به استقبال مرگ رفتن را شامل می شود. هیچ کس لایالی گری و انجام عملیات نیمه کاره را از یک نظامی آموزش دیده نمی پذیرد. حیثیت و آبروی یک نظامی در گرو انجام موفقیت آمیز همه وظایفی است که بر عهده او گذاشته شده است. به عنوان مثال در آموزش های این دانشگاه انسان دوستی جایگاهی ندارد؛ یعنی اگر یک افسر آمریکایی در مأموریت نظامی خود به غیرنظامیانی برخورد کند که نیاز فوری به کمک های انسان دوستانه داشته باشند، هیچ احساس مسئولیتی برای کمک به آنها ندارد. اساساً چنین آموزشی را هم ندیده است.

ولی در سبک تربیت اسلامی، یک نظامی یک انسان فهمیده مؤمن است که وظیفه او دفاع از ارزش های انسانی و الهی است، برای ارزش های الهی جان خود را به خطر می اندازد.

۴-۲- دفاع از طبقه حاکمه

هدف دیگری که یک نظامی در سبک تربیت غربی به دنبال آن است، اینکه دفاع از مسئولین دولتی به هر طریقی بر عهده اوست و این افسر باید مأموریت خود را بدون توجه به کوچکی و بزرگی و یا اهمیت آن مأموریت خود به انجام رساند. راه انجام آن به خود افسر واگذار می شود. یک نظامی غربی می آموزد همه توان خویش را برای محافظت از هیئت حاکمه به کار بندد. اگرچه حفاظت از هیئت حاکمه منوط به کشتن انسان های بی گناه فراوانی گردد، شبیه آنچه که در هیروشیما و ناکازاکی اتفاق افتاد. یا شبیه آنچه در افغانستان و عراق و سوریه و یمن اتفاق می افتد. هیچ نظامی تحت تربیت غربی از خود سؤال نمی کند که این همه جنایت و آدم کشی به چه دلیل انجام می گیرد. ولی در سبک تربیت اسلامی دفاع از هیئت حاکمه به هر قیمتی نیست و انسانیت ذبح نمی شود، بلکه ارزش های انسانی و الهی باید مدنظر قرار گیرد.

جدول (۴) اهداف تربیت و آموزش نظامی

اهداف تربیت و آموزش نظامی		
اختصاصی غرب	مشترک	اختصاصی اسلام
دفاع از ارزش‌های مادی غرب	تربیت افسران با استعداد	اهداف رشد و ارتقاء شایستگی‌های مبنایی
دفاع از طبقه حاکمه	***	اهداف رشد و ارتقاء شایستگی‌های عمومی
***	***	اهداف رشد و ارتقاء توانایی‌های دوره عمومی پاسداری

۵- ابزار مختص غرب:

۵-۱- الگوسازی جهت دفاع از ارزش‌های آمریکایی

غرب با ارزش‌های خاص خود برای اینکه بتواند از ارزش‌های خود به‌طور مداوم حفاظت نماید، باید نیروی نظامی ویژه آن را هم داشته باشد و برای این منظور به الگوسازی خصوصاً از طریق آموزش نیروهایش اقدام می‌کند. اشکال آن این است که ارزش‌های غربی با معیارهای خودساخته بشری دارای ارزش گردیده است.

۵-۲- مشارکت و ایفای نقش در برنامه‌ها

۵-۳- استفاده از افسران باانگیزه برای تدریس به ترم‌های پایین‌تر

۵-۴- الگوهای جنگی پیروز جنگ‌ها

جدول (۶) ابزار تربیت و آموزش نظامی

ابزار تربیت و آموزش نظامی		
اختصاصی غرب	مشترک	اختصاصی اسلام
الگوسازی جهت دفاع از ارزش‌های آمریکایی	محیط‌های ویژه مورد استفاده در (رزم در کوهستان، جنگل و کویر، دریا)	کنترل شهوت
مشارکت و ایفای نقش در برنامه‌ها	تجربیات رزمی مناطق	توصیه به تکرار اعمال و رفتار نیکو
استفاده از افسران باانگیزه برای تدریس به ترم‌های پایین‌تر	ابزارهای کمک‌آموزشی نظیر تابلوهای وایت برد و فیلم و...	حضور در گلزار شهدا، حرم و مشاهد مشرفه دیگر.

الگوهای جنگی پیروز جنگ‌ها	***	تجربیات رزمی مناطق درگیری در جنگ‌های اخیر در عراق و سوریه
***	***	الگوهای تربیتی از جمله پیشکسوتان جهاد و شهادت و مناطق عملیاتی ۸ سال دفاع مقدس

۶- جایگاه مربی مختص غرب:

۶-۱- القاء واکذاری مشاغل در اقصی نقاط جهان

در سبک تربیت نظامی غربی برای نظامیان مشاغلی را در سراسر جهان در نظر می‌گیرند. نوع انسان غربی چون ماجراجو است، با این القائات توجه تمام خود را بر روی اهداف مدنظر قرار می‌دهد تا به موقعیت دلخواه خود برسد. البته در سبک تربیت اسلامی از این وعده‌ها داده نمی‌شود و انسان‌ها را نه به صورت حیوان دست‌آموز، بلکه یک انسان دارای کرامت ذاتی می‌پندارند.

۶-۲- توانمندسازی

گرچه به‌طور عمومی همه نظامیان به بالا بردن مهارت‌های تاکتیکی و فنی نیروهای خود اهمیت زیادی می‌دهند، ولی در سبک تربیت غربی چون همه‌چیز در مادیات خلاصه می‌شود و تکنیک فنی نیز نماد مادی محسوب می‌شود؛ برای آن‌ها فوق‌العاده اهمیت دارد که نیرویش از تکنیک روز بهره‌مند باشد و اصولاً جنگی که آن‌ها دارند، جنگ تکنیکی است و نه نبردی که براساس عقیده باشد و این تفاوت عمده‌ای در سبک تربیت غربی و اسلامی است.

جدول (۷) جایگاه مربیان در تربیت و آموزش نظامی

جایگاه مربیان در تربیت و آموزش نظامی		
اختصاصی اسلام	مشترک	اختصاصی غرب
الگوی عملی اخلاقی و حرفه‌ای فراگیربودن	مهارت در به‌کارگیری اصول و فنون تدریس	القاء واکذاری مشاغل در اقصی نقاط جهان
برخوردار از روحیه پذیرش حق و تزکیه علمی	داشتن صلاحیت و شایستگی های علمی	توانمندسازی

***	ویژگی‌های فردی و اجتماعی	احساس مسئولیت نسبت به سرنوشت آینده فراگیر
***	مهارت در به‌کارگیری اصول و فنون تدریس	***
***	ایجاد اشتیاق به علم و دانش در دانشجویان	***

۷- جایگاه تربی مختص غرب

۷-۱- اجرای نظام سهمیه‌بندی و حساسیت‌های خاص برای تعیین افراد

براساس قوانین جاری در مرکز وست‌پوینت، افراد براساس درجات و یا خدمات ویژه‌ای که به ارتش آمریکا داشته‌اند، از میزان سهمیه برای معرفی دانشجوی برای ورود به ارتش برخوردارند که این خود بر اساس نظام طبقاتی و نژادی دارای تفاوت می‌باشد. لذا برای تعیین اینکه چه افرادی در این پست قرار گیرند، حساسیت‌های خاصی از جانب مسئولین امر صورت می‌گیرد. از جمله حساسیت‌های این اقدام اینکه بر طبق لایحه‌ای که کنگره آمریکا در سال ۱۹۰۳ وضع کرد، هر سناتور و نماینده کنگره می‌توانست سالیانه تنها پنج نفر از سراسر آمریکا که درعین حال واجد شرایط لازم بدنی و سنی مناسب باشند را به‌عنوان دانشجوی دانشگاه افسری به مدرسه نظامی وست‌پوینت معرفی کند.

پس بنابراین به‌صورت عمده افراد بانگیزه بالا و توانمند که فرماندهان و کهنه سربازان بر روی آن‌ها شناخت دارند، جزء قبول‌شده‌ها بوده که این خود بر حمیت قسمتی و علاقه افراد و وابستگی به نظام حاکمه خواهد افزود.

۷-۲- اهمیت و اعتبار یک افسر در ذهن زبردستان

تصویر افسری که از شرافت شخصی و شایستگی شغلی برخوردار بوده و می‌تواند با قاطعیت تصمیم بگیرد و دیگران از حضور او در محیط کار به خاطر خصوصیات ویژه و خوبی که دارد خوشحال بوده و احساس راحتی و شادی می‌نمایند. در سیستم تربیتی غرب، برای ظاهر افراد و آنچه همه از آن برداشت می‌نمایند بسیار اهمیت داده شده است و خصوصاً به

فرماندهان و مربیان تأکید می‌شود که از لکه‌دار کردن خودشان پرهیز نمایند، غافل از اینکه خداوند در همه حال شاهد و ناظر اعمال بندگان است.

۷-۳- شرافت افراد برای امنیت ملی

از افسران و تبلیغاتی که در این خصوص برای نیروهای در حال آموزش در وست‌پوینت القاء می‌گردد، اهمیت انتخاب و قراردادادن خودباوری کاذب و غرور بیش‌ازحد برای بزرگ جلوه نمودن اقدامات آن‌ها برای امنیت ملی ایالات متحده می‌باشد. این اقدام برای نیروی جوان در حال آموزش به همراه صدها فیلم هالیوودی، زمینه برای تربیت‌پذیری منفی و مجازشمردن هرگونه جنایت و گرفتن جان انسان‌ها برای همان هدف القاء شده خواهد بود.

۷-۴- پرهیز از زیاده‌روی در مصرف مشروب

چون تمامی نگاه و هویت نیروهای در حال آموزش در غرب بر اساس نگاه اومانیستی و انسان‌محوری تنظیم می‌شود، لذا در برخی موارد که به نوع تخصص افراد ضربه وارد می‌نماید. طبق آیین‌نامه‌های ابلاغی به افراد در حال آموزش به‌واسطه اینکه آن‌ها بایستی به آموزش و تربیت خود توجه نموده و با تمام هوش و حواس به این کار بپردازند، لذا آن‌ها از مصرف زیاد مشروبات الکلی منع شده‌اند.

جدول (۸) جایگاه متریبان در تربیت و آموزش نظامی

جایگاه متریبان در تربیت و آموزش نظامی		
اختصاصی اسلام	مشترک	اختصاصی غرب
داشتن ایمان و اعتقاد راسخ به ارزش‌های اجتماعی	حفظ حرمت و احترام مربیان و شأن و منزلت علمی آنان	اجرای نظام سهمیه‌بندی و حساسیت‌های خاص برای تعیین افراد
داشتن نیت خالص	داشتن ذهن کنجکاو و جستجوگر	اهمیت و اعتبار یک افسر در ذهن زبردستان
رعایت اخلاق اسلامی و داشتن تهذیب نفس	تقویت توان علمی، آموزشی و پژوهشی خود و مطالعه مستمر	شرافت افراد برای امنیت ملی
داشتن تعهد نسبت به مملکت و عدم الگوپذیری از شرق و غرب	عملی کردن آموخته‌ها	پرهیز از زیاده‌روی در مصرف مشروب
آگاهی از مسائل روز و دخالت در امور	جرأت و شهامت کافی	***

		اجتماعی و سیاسی
***	داشتن شرایط بدنی و روحی لازم	انعطاف و پذیرش حق
***	احساس مسئولیت در قبال محیط و نظام آموزشی مرکز	***
***	دارای صلاحیت شغلی	***

۸- متون مختص غرب

۸-۱- فلسفه‌های تربیتی در غرب

متون آموزش نظامی غربی مطابق فلسفه‌های تربیتی در غرب تهیه و تدوین می‌گردد. فلسفه‌های تربیتی که ارزش‌های غربی را معیار و ملاک قرار داده است.

۸-۲- Fm های موجود و ابلاغی به ارتش آمریکا

در کشور آمریکا آموزش نظامیان به صورت مستحکم و فراجناحی انجام می‌گیرد و اختلافات داخلی احزاب موجود در آمریکا در آموزش نظامیان تأثیر ندارد. ولی در عین حال با اتفاقات جدید در سیستم آموزش نظامی در آمریکا تغییراتی رخ داده و این تغییرات در متون آموزشی اعمال می‌گردد. مثلاً شیوه‌های رزم متقارن به شیوه‌های نامتقارن تبدیل شده است.

۸-۳- قوانین جاری و قوانین ارتش آمریکا

در متون آموزش نظامیان در غرب به قوانین داخلی آمریکا و قوانین ارتش هم مورد توجه قرار می‌گیرد و یک نظامی باید به قوانین ارتش آمریکا کاملاً مسلط باشد. جدول (۹) متون تربیت و آموزش نظامی

متون تربیت و آموزش نظامی		
اختصاصی اسلام	مشترک	اختصاصی غرب
دروس طبق ابلاغیه ۱۷۱۳۵ مورخه ۱۳۹۳/۷/۲	متون آموزشی نظامی دانشکده‌ها	فلسفه‌های تربیتی در غرب
بُعد صفات ارزشی (اعتقادی، اخلاقی و عبادی)	***	Fm های موجود و ابلاغی به ارتش آمریکا

قوانین جاری و قوانین ارتش آمریکا	***	بُعد مهارت پاسداری رزم جهادی (سخت، نیمه سخت و نرم)
***	***	بُعد توانایی های پاسداری

۹- محیط مختص غرب

۹-۱- دارای امکانات و از بزرگ ترین مدارس نظامی

۹-۲- موزه تاریخ نظامی

۹-۳- حضور دانشجوی افسری زن

جدول (۱۰) محیط تربیت و آموزش نظامی

محیط تربیت و آموزش نظامی		
اختصاصی اسلام	مشترک	اختصاصی غرب
نمازخانه	مجموعه کلاس ها	مدارس بزرگ نظامی
دیدار با علماء	میدان موانع	موزه تاریخ نظامی
برنامه های خاص تربیتی	***	حضور دانشجوی افسری زن

۱۰- منابع مختص غرب

۱۰-۱- Fm های عمومی و تخصصی

۱۰-۲- کتب خاص تربیتی غربی

جدول (۱۱) منابع تربیت و آموزش نظامی

منابع تربیت و آموزش نظامی		
اختصاصی اسلام	مشترک	اختصاصی غرب
قرآن و روایات معصومین علیهم السلام	مجموعه کتب و نشریات تخصصی دانشگاه افسری	Fm های عمومی و تخصصی

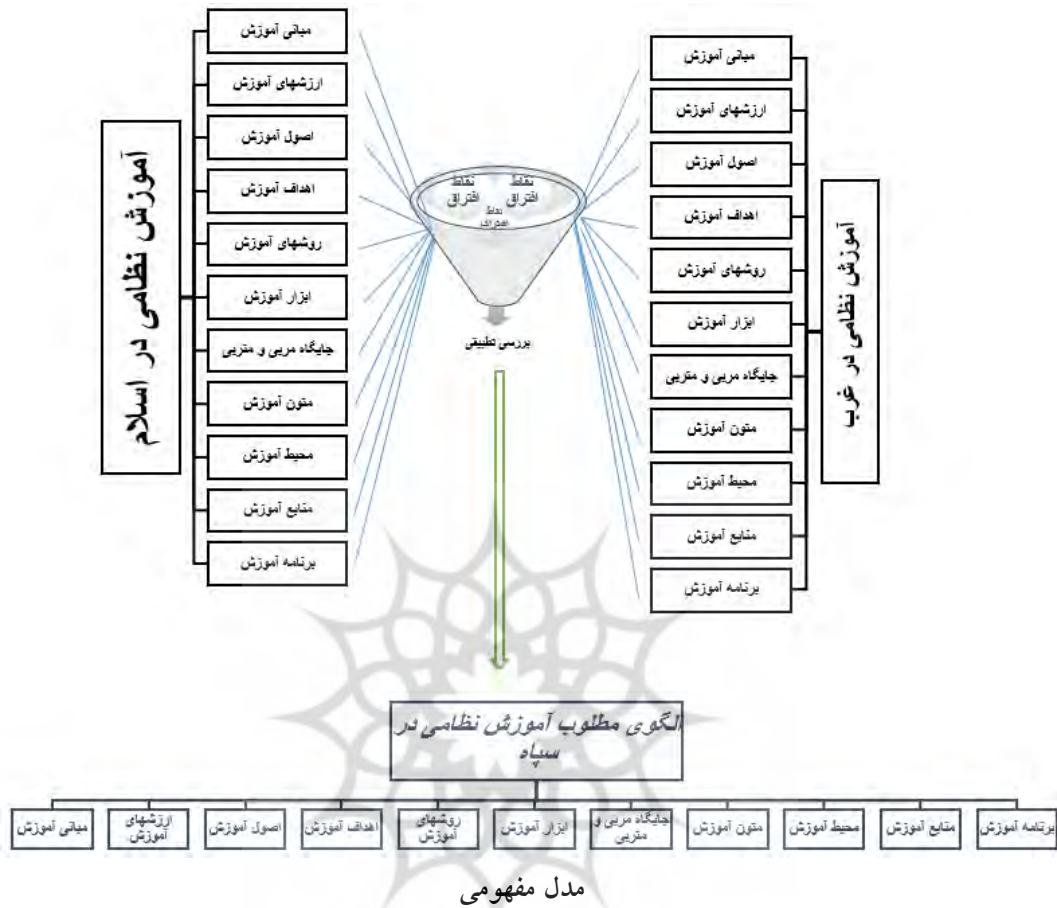
بررسی مقایسه‌ای سبک آموزش نظامی در غرب و اسلام

کتب خاص تربیتی غربی	***	نهج البلاغه
***	***	صحیفه نور، چهل حدیث و حدیث جنود عقل و جهل امام خمینی (ره)
***	***	حدیث ولایت مجموعه بیانات امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی)
***	***	مجموعه آثار شهید مطهری (انسان کامل، انسان و ایمان، آزادی معنوی، جهان‌بینی توحیدی، وحی و نبوت و امر به معروف و نهی از منکر)
***	***	مجموعه آثار پژوهشگاه امام صادق علیه‌السلام (ولایت فقیه، جنگ نرم)
***	***	جنگ و جهاد در قرآن آیت‌الله مصباح یزدی
***	***	سپاه، مولود انقلاب
***	***	تفسیرالمیزان علامه طباطبایی
***	***	تحریرالوسیله و توضیح‌المسائل امام خمینی (ره) و اجوبه‌الاستفتائات امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی)
***	***	سیره پیشوایان آقای مهدی پیشوائی
***	***	سیمای پاسدار رسالت‌محور
***	***	شایستگی‌های پاسداری

۱۱- برنامه مختص غرب

روزآمدی: در سیستم آموزش نظامی غرب به بحث روزآمدی توجه کامل می‌شود، به نحوی که یکی از برنامه‌های اصلی آموزش نظامی روزآمدی ابزار و نظامیان می‌باشد. جدول (۱۲) برنامه تربیت و آموزش نظامی

برنامه تربیت و آموزش نظامی		
اختصاصی اسلام	مشترک	اختصاصی غرب
جامعیت	بهداشت	روزآمدی
***	ورزش و تفریح	***
***	کارآمدی	***
***	مهارت محوری	***

مدل مفهومی

روش تحقیق

پژوهش حاضر از نوع کاربردی بوده و روش مورد استفاده توصیفی - تحلیلی و شیوه تجزیه تحلیل قیاسی - استقرائی خواهد بود. در این شیوه تجزیه تحلیل از واقعیت‌های جزئی و انفرادی به واقعیت‌های کلی می‌توان دست یافت و سپس از فرضیه‌های موجود به‌طور قیاسی به استنباط منطقی و پیامدهایی را که در صورت درست‌بودن رابطه فرض شده پیش خواهند آمد را قیاس می‌کند.

تجزیه و تحلیل پژوهش:

مقایسه آموزش در اسلام و غرب:

۱- مبانی آموزش نظامی			
ارائه الگوی مطلوب	اختصاصی غرب	مشترک	اختصاصی اسلام
نظر به کرامت ذاتی نیروها	اصالت‌دادن به علم تجربی و رویکرد ابزارگرایی	عقل	کمال‌جویی
عقل	لیبرالیسم	مسئولیت‌پذیری	هدایت‌خواهی
مسئولیت‌پذیری	انسان‌مداری یا اومانیزم	انسان موجودی مختار و مسئول	نظر به کرامت ذاتی نیروها
انسان موجودی مختار و مسئول	سکولاریسم	تربیت‌پذیری	***
تربیت‌پذیری	نظر به کرامت ظاهری نیروها	***	***
خدا‌محوری	***	***	***
کمال‌جویی	***	***	***

۲- اصول آموزش نظامی			
ارائه الگوی مطلوب	اختصاصی غرب	مشترک	اختصاصی اسلام
اطاعت‌پذیری	اصل برتری	اطاعت‌پذیری	توازن امور ثابت و امور متغیر
انضباط	***	انضباط	تلازم و تناسب علم و عقل
وسع	***	وسع	***
احتیاط	***	احتیاط	***
توازن امور ثابت و امور متغیر	***	***	***
تلازم و تناسب علم و عقل	***	***	***

۳- ارزش های آموزش نظامی			
ارائه الگوی مطلوب	اختصاصی غرب	مشترک	اختصاصی اسلام
عدالت ورزی و عدالت گرایی	ماده گرایی	عدالت ورزی و عدالت گرایی	حکمت جویی
حسن رفتار	لذت جویی	حسن رفتار	انسان دوستی
امانت داری	***	امانت داری در فرآیند آموزش	جاذبه و دافعه
تعالی بخشی	***	تعالی بخشی	***
حفظ و ارتقای منزلت	***	حفظ و ارتقای منزلت	***
حکمت جویی	***	***	***
انسان دوستی	***	***	***
جاذبه و دافعه	***	***	***

۴- اهداف آموزش نظامی			
ارائه الگوی مطلوب	اختصاصی غرب	مشترک	اختصاصی اسلام
تربیت افسران با استعداد در سطح جهانی	دفاع از ارزش های مادی غرب	تربیت افسران با استعداد در سطح جهانی	اهداف رشد و ارتقاء شایستگی های مبنایی
اهداف رشد و ارتقاء شایستگی های مبنایی	دفاع از طبقه حاکمه	***	اهداف رشد و ارتقاء شایستگی های عمومی
اهداف رشد و ارتقاء شایستگی های عمومی	***	***	اهداف رشد و ارتقاء توانایی های دوره عمومی پاسداری
اهداف رشد و ارتقاء توانایی های دوره عمومی پاسداری	***	***	***

بررسی مقایسه‌ای سبک آموزش نظامی در غرب و اسلام

۵- روش‌های آموزش نظامی			
ارائه الگوی مطلوب	اختصاصی غرب	مشترک	اختصاصی اسلام
موعظه و نصیحت	تجهیزات محوری	تنبيه و تشويق	موعظه و نصیحت
تهجد و عبادت	***	الگونمایی عملی و رفتاری	تهجد و عبادت
توجه به محبت	***	کارورزی عملی و میدانی	توجه به محبت
دارای ابتکار بالا	***	سخنرانی	دارای ابتکار بالا
تنبيه و تشويق	***	مطالعه فردی	***
الگونمایی عملی و رفتاری	***	تحقیق و پژوهش	***
کارورزی عملی و میدانی	***	عبرت‌آموزی	***
سخنرانی	***	واگذاری نقش و تعهد به صورت مقیاس جهانی	***
مطالعه فردی	***	پرورش عقل	***
تحقیق و پژوهش	***	روش تمرین در شرایط سخت	***
عبرت‌آموزی	***	ایجاد اعتماد به نفس و شهامت در انجام مأموریت‌ها	***
واگذاری نقش و تعهد به صورت مقیاس جهانی	***	بالا بردن تحمل	***
پرورش عقل	***	امیددهی به آینده	***
روش تمرین در شرایط سخت	***	تبلیغ وفاداری در افراد	***
ایجاد اعتماد به نفس و شهامت در انجام مأموریت‌ها	***	***	***
بالا بردن تحمل	***	***	***
امیددهی به آینده	***	***	***
تبلیغ وفاداری در افراد	***	***	***

۶- ابزار آموزش نظامی			
ارائه الگوی مطلوب	اختصاصی غرب	مشترک	اختصاصی اسلام
ابزارهای کمک آموزشی نظیر تابلوهای وایت برد و فیلم و...	الگوسازی جهت دفاع از ارزش های آمریکایی	محیط های ویژه مورد استفاده در (رزم در کوهستان، جنگل و کویر، دریا)	کنترل شهوت
محیط های ویژه مورد استفاده در (رزم در کوهستان، جنگل و کویر، دریا)	مشارکت و ایفای نقش در برنامه ها	تجربیات رزمی مناطق	توصیه به تکرار اعمال و رفتار نیکو
تجربیات رزمی مناطق	استفاده از افسران بانگیزه برای تدریس به ترم های پایین تر	ابزارهای کمک آموزشی نظیر تابلوهای وایت برد و فیلم و...	حضور در گلزار شهدا، حرم و مشاهد مشرفه دیگر.
حضور در گلزار شهدا، حرم و مشاهد مشرفه دیگر.	الگوهای جنگی پیروز جنگ ها	***	تجربیات رزمی مناطق درگیری در جنگ های اخیر در عراق و سوریه
الگوهای تربیتی از جمله پیشکسوتان جهاد و شهادت و مناطق عملیاتی ۸ سال دفاع مقدس	***	***	الگوهای تربیتی از جمله پیشکسوتان جهاد و شهادت و مناطق عملیاتی ۸ سال دفاع مقدس

۷- جایگاه مربیان در آموزش نظامی			
ارائه الگوی مطلوب	اختصاصی غرب	مشترک	اختصاصی اسلام
الگوی عملی اخلاقی و حرفه ای فراگیر بودن	القاء و آکاداری مشاغل در اقصی نقاط جهان	مهارت در به کارگیری اصول و فنون تدریس	الگوی عملی اخلاقی و حرفه ای فراگیر بودن
برخورداری از روحیه پذیرش حق و تزکیه علمی	توانمندسازی	داشتن صلاحیت و شایستگی های علمی	برخورداری از روحیه پذیرش حق و تزکیه علمی
احساس مسئولیت نسبت به سرنوشت آینده فراگیر	***	ویژگی های فردی و اجتماعی	احساس مسئولیت نسبت به سرنوشت آینده فراگیر
مهارت در به کارگیری اصول و فنون تدریس	***	مهارت در به کارگیری اصول و فنون تدریس	***

بررسی مقایسه‌ای سبک آموزش نظامی در غرب و اسلام

داشتن صلاحیت و شایستگی‌های علمی	***	ایجاد اشتیاق به علم و دانش در دانشجویان	***
ویژگی‌های فردی و اجتماعی	***	***	***
مهارت در به‌کارگیری اصول و فنون تدریس	***	***	***
ایجاد اشتیاق به علم و دانش در دانشجویان	***	***	***
القاء و‌اگذاری مشاغل در اقصی نقاط جهان	***	***	***

۸- جایگاه متربیان در آموزش نظامی			
ارائه الگوی مطلوب	اختصاصی غرب	مشترک	اختصاصی اسلام
داشتن ایمان و اعتقاد راسخ به ارزش‌های اجتماعی	اجرای نظام سهمیه‌بندی و حساسیت‌های خاص برای تعیین افراد	حفظ حرمت و احترام مربیان و شأن و منزلت علمی آنان	داشتن ایمان و اعتقاد راسخ به ارزش‌های اجتماعی
داشتن نیت خالص	اهمیت و اعتبار یک افسر در ذهن زیردستان	داشتن ذهن کنجکاو و جستجوگر	داشتن نیت خالص
رعایت اخلاق اسلامی و داشتن تهذیب نفس	شرافت افراد برای امنیت ملی	تقویت توان علمی، آموزشی و پژوهشی خود و مطالعه مستمر	رعایت اخلاق اسلامی و داشتن تهذیب نفس
داشتن تعهد نسبت به مملکت و عدم الگوپذیری از شرق و غرب	پرهیز از زیاده‌روی در مصرف مشروب	عملی‌کردن آموخته‌ها	داشتن تعهد نسبت به مملکت و عدم الگوپذیری از شرق و غرب
آگاهی از مسائل روز و دخالت در امور اجتماعی و سیاسی	***	جرأت و شهامت کافی	آگاهی از مسائل روز و دخالت در امور اجتماعی و سیاسی
انعطاف و پذیرش حق	***	داشتن شرایط بدنی و روحی لازم	انعطاف و پذیرش حق
حفظ حرمت و احترام مربیان و شأن و منزلت علمی آنان	***	احساس مسئولیت در قبال محیط و نظام آموزشی مرکز	***

دوفصلنامه علمی پژوهش های علوم نظامی، سال اول، شماره ۱، بهار و تابستان ۱۳۹۹

داشتن ذهن کنجکاو و جستجوگر	***	دارای صلاحیت شغلی	***
تقویت توان علمی، آموزشی و پژوهشی خود و مطالعه مستمر	***	***	***
عملی کردن آموزه‌ها	***	***	***
جرأت و شهامت کافی	***	***	***
داشتن شرایط بدنی و روحی لازم	***	***	***
احساس مسئولیت در قبال محیط و نظام آموزشی مرکز	***	***	***
دارای صلاحیت شغلی	***	***	***

۹- متون آموزش نظامی			
ارائه الگوی مطلوب	اختصاصی غرب	مشترک	اختصاصی اسلام
متون آموزشی نظامی دانشکده‌ها	فلسفه‌های تربیتی در غرب	متون آموزشی نظامی دانشکده‌ها	دروس طبق ابلاغیه مصوب
دروس طبق ابلاغیه مصوب	Fm های موجود و ابلاغی به ارتش آمریکا در خصوص آموزش و تربیت	***	بعد صفات ارزشی (اعتقادی، اخلاقی و عبادی)
بعد صفات ارزشی (اعتقادی، اخلاقی و عبادی)	قوانین جاری و قوانین ارتش آمریکا	***	بعد مهارت پاسداری رزم جهادی (سخت، نیمه سخت و نرم)
بعد مهارت پاسداری رزم جهادی (سخت، نیمه سخت و نرم)	***	***	بعد توانایی‌های پاسداری
بعد توانایی‌های پاسداری	***	***	***

بررسی مقایسه‌ای سبک آموزش نظامی در غرب و اسلام

۱۰- محیط آموزش نظامی			
ارائه الگوی مطلوب	اختصاصی غرب	مشترک	اختصاصی اسلام
مجموعه کلاس‌ها و نمازخانه	مدارس بزرگ نظامی	مجموعه کلاس‌ها	نمازخانه
میدان موانع	موزه تاریخ نظامی	میدان موانع	دیدار با علماء
دیدار با علماء	***	***	برنامه‌های خاص تربیتی
برنامه‌های خاص تربیتی			

۱۱- منابع آموزش نظامی			
ارائه الگوی مطلوب	اختصاصی غرب	مشترک	اختصاصی اسلام
مجموعه کتب و نشریات تخصصی دانشگاه افسری	Fm های مربوط به مباحث آموزشی	مجموعه کتب و نشریات تخصصی دانشگاه افسری	قرآن و روایات معصومین علیهم السلام
قرآن و روایات معصومین علیهم السلام	کتب خاص تربیتی غربی	***	نهج البلاغه
نهج البلاغه	***	***	صحیفه نور، چهل حدیث و حدیث جنود عقل و جهل امام خمینی (ره)
صحیفه نور، چهل حدیث و حدیث جنود عقل و جهل امام خمینی (ره)	***	***	حدیث ولایت مجموعه بیانات امام خامنه‌ای (مدظله العالی)
حدیث ولایت مجموعه بیانات امام خامنه‌ای مدظله العالی	***	***	مجموعه آثار شهید مطهری (انسان کامل، انسان و ایمان، آزادی معنوی، جهان‌بینی توحیدی، وحی و نبوت و امر به معروف و نهی از منکر)
مجموعه آثار شهید مطهری (انسان کامل، انسان و ایمان، آزادی معنوی، جهان‌بینی توحیدی، وحی و نبوت و امر به معروف و نهی از منکر)	***	***	مجموعه آثار پژوهشگاه امام صادق علیهم السلام (ولایت فقیه، جنگ نرم)

مجموعه آثار پژوهشگاه امام صادق علیه السلام (ولایت فقیه، جنگ نرم)	***	***	جنگ و جهاد در قرآن آیت الله مصباح یزدی
جنگ و جهاد در قرآن آیت الله مصباح یزدی	***	***	سپاه، مولود انقلاب
سپاه مولود انقلاب	***	***	تفسیر المیزان علامه طباطبایی
تفسیر المیزان علامه طباطبایی	***	***	تحریر الوسیله و توضیح المسائل امام خمینی (ره) و اجوبه الاستفتائات امام خامنه ای (مدظله العالی)
تحریر الوسیله و توضیح المسائل امام خمینی (ره) و اجوبه الاستفتائات امام خامنه ای مدظله العالی	***	***	سیره پیشوایان آقای مهدی پیشوائی
سیره پیشوایان آقای مهدی پیشوائی	***	***	سیمای پاسدار رسالت محور
سیمای پاسدار رسالت محور	***	***	شایستگی های پاسداری
شایستگی های پاسداری	***	***	***

۱۲- برنامه آموزش نظامی			
ارائه الگوی مطلوب	اختصاصی غرب	مشترک	اختصاصی اسلام
جامعیت	روزآمدی	بهداشت	جامعیت
بهداشت	***	ورزش و تفریح	***
ورزش و تفریح	***	کارآمدی	***
کارآمدی	***	مهارت محوری	***
مهارت محوری	***	***	***

نتیجه گیری

مباحث مقایسه ای این نتیجه را به دنبال دارد که به پژوهشگر امکان اتخاذ موضعی آگاهانه می دهد. در این بخش، ضمن معرفی الگوی مناسب برای ارائه به سیستم آموزشی نظامیان در سپاه پاسداران انقلاب اسلامی به نتیجه گیری خواهیم پرداخت. در این فصل با استفاده از نقاط قوت و ضعف سبک های تربیت دینی و غربی، نقاط قوت هر دو حوزه تربیتی و آموزشی اسلام و غرب را گزینش نموده و به عنوان پیشنهاد تبیین کرده و ارائه می نمایم.

در این مجال به تفاوت ماهوی ارتش آمریکا و سپاه پاسداران اشاره‌ای می‌نماییم. به‌طورکلی نیروهای تربیت‌یافته در دامن غرب نیروهایی هستند که ضمانت اجرایی مقاصد استکبار برای غارت ملت‌ها و تسلط بر آن‌ها می‌باشند که بایستی مأموریت خود را به‌خوبی اجرا نمایند. در مقابل یک ارتش اسلامی هدفش کمک به ملت‌ها و آزادی آن‌ها و حفظ و کرامت انسان می‌باشد؛ بنابراین دو ارتش با تفاوت ماهوی بالا دارای آموزش‌های متفاوت‌تری خواهند بود و در نتیجه تربیت نیروی انسانی آن‌ها هم بایستی به‌گونه‌ای متفاوت از یکدیگر باشد.

تفاوت دیگر اینکه فردی که وارد میدان رزم می‌شود، اگر نگاه مادی و دنیوی داشته باشد، حتماً دنبال آسیب‌دیدن نبوده و حفظ جان خواهد نمود و تا جایی پیش خواهد رفت که جان خود را در خطر نبیند. اما نیروهای تحت تربیت اسلام که مأموریت خود را به‌عنوان جهاد مقدس می‌دانند، از همه خطرها استقبال نموده و حتی حاضر می‌شوند که خود را به‌عنوان سپر برای سایر هم‌زمان قرار دهند (طالقانی، مصاحبه: ۱۳۹۶).

در آموزش‌های نیروهای غربی برای افراد، آزادی عمل فراوان در زمینه داشتن اعتقاد دینی وجود ندارد و افراد در جهت‌گیری‌های مشخص که اغلب غیردینی می‌باشد، بایستی حرکت نمایند؛ اما در اسلام به نیروهای رزمی دستور داده می‌شود تا در تمام زمینه‌های فکری و اعتقادی غور نموده و برابر دستورات دین اقدام نمایند. در این زمینه تلاش می‌شود به تمام شبهه‌های فکری او پاسخ داده شود (طالقانی، مصاحبه: ۱۳۹۶).

انسان‌ها براساس فطرت الهی آفریده شده‌اند. دولت‌مردان جوامع غربی که سازگاری مناسبی با دین ندارند، تلاش می‌کنند در آموزش‌هایشان این فطرت خداداد را سرکوب نموده و در راستای تأمین منافع خود آن را از بین ببرند. مواردی نظیر ارزش‌های اجتماعی، زندگی اجتماعی تعامل میان افراد، احترام متقابل بین افراد و رعایت حقوق همدیگر در تمام جوامع بشری دارای ارزش است. انسان تربیت‌شده در جوامع استکباری برای رسیدن به مقاصد سردمداران خود، تمام این ویژگی‌ها را نادیده می‌گیرد؛ به‌گونه‌ای که اگر به آن فرد گفته شود که افرادی را بکشد، بایستی حتماً این فرمان را اجرا نماید، حتی اگر فرد مقابل شریف‌ترین افراد باشند و یا پدر یا برادر او باشند؛ بنابراین فطرت الهی در وجود انسان مانع تحقق

خواسته‌ها و ویژگی‌های مورد انتظار یک فرد نظامی در ارتش آمریکا خواهد بود. از این روست که آن‌ها در صدد از بین بردن این فطرت خواهند بود؛ که در برخی موارد آموزش‌های پرفشار بیش از حد توان منجر به کشتن فرمانده یا مربی به دست نیروهای آموزشی می‌شود و این خود مؤید ادعای یادشده می‌باشد.

خاطره شخصی بنده نیز این مطلب را گواهی می‌دهد: من روز اول که به سربازی در ارتش زمان پهلوی رفتم، فرماندهی ما آمد و بیان نمود که وظیفه ما این است که شخصیت شما را خرد نموده و با مصالح آن یک شخصیت جدید مهیا نماییم. عموم برخوردها به نحوی بود که شخصیت افراد را لگدمال نماید، فرد را تحقیر کند. بدون هیچ دلیلی فرمانده از بالای سکوی میدان، رکیک‌ترین فحش‌ها را نثار زیردستان می‌کرد و شخصیت افراد را به لحاظ هویت جمعی مورد خطاب قرار می‌داد. این یکی از شیوه‌های آموزشی بود که برگرفته از تجربه و آموزش ارتش آمریکا بود (طوسی، مصاحبه: ۱۳۹۶).

در این خصوص می‌توان به فیلم‌های انتقادی تولید خودشان مثل غلاف تمام فلزی که به زندگی و آموزش افراد در یک مکان آموزشی می‌پردازد، اشاره نمود. آن‌ها در چهار سال اول که دانشجویان را در اختیار دارند، با این اقدامات کاری می‌کنند که این اهداف تأمین گردد و تمام ویژگی‌های شخصیت انسانی او گرفته شده و تبدیل به یک شخصیت حیوانی گردد که درندگی داشته و نسبت به مافوق خود هم بی‌چون و چرا مطیع و فرمان‌بر باشد.

طی بازدیدی که از ارتش پاکستان داشته‌ام، دیدم که عین این بحث را آن‌ها هم بیان می‌نمایند؛ که ما در این دوره‌های آموزشی شخصیت افراد را از بین برده و از مصالح فردی جدید و در خدمت حاکمیت می‌سازیم. در حالی آن‌ها این جمله را بیان می‌نمودند که ارتش پاکستان هم پیمان آمریکا در پیمان سیتو بوده است. در مطالعات در کتاب‌های مختلف متوجه شدم که در دانشگاه افسری آمریکا دقیقاً همین جمله نوشته شده است «ما شخصیت افراد را در اینجا خرد نموده و از مصالح آن یک شخصیت جدید بنا می‌نماییم»؛ بنابراین بنده در سه محل یعنی در ارتش شاهنشاهی ایران و ارتش پاکستان و نیز در دانشکده افسری آمریکا این مطلب را مشاهده نموده‌ام (طوسی، مصاحبه: ۱۳۹۶).

اما در سیستم آموزشی اسلامی چون فرد بایستی کار الهی را پیگیری نماید، اگر در

محل‌هایی که فرد حضور داشته است و از فطرت الهی خود کمی فاصله گرفته است، بایستی با آموزش‌های خود آن افراد را در راستای فطرت الهی آموزش داد. این در حالی است که این برنامه دقیقاً در مقابل حوزه تربیتی غرب قرار دارد؛ یعنی در سبک تربیت اسلامی به این مطلب توجه می‌شود که یک نظامی از کدام ویژگی‌های الهی فاصله گرفته تا دوباره فرد به همان روال سابق برگردد و به فطرت الهی نزدیک شود؛ بنابراین دو هدف آموزشی کاملاً ناهمسو وجود دارد. البته در بحث‌های آموزشی و مهارت‌های آموزشی بین سبک آموزش غربی و اسلامی مشترکاتی وجود دارد. ولی از لحاظ آموزش شخصیت افراد و خروجی از آموزش‌ها، تعارض‌های جدی وجود دارد.

تعارض ماهیت این دو حوزه آموزشی و تربیتی بسیار بالا می‌باشد. این مهم را از دو طریق می‌توان به دست آورد، یا این‌که مانند سیستم‌های ارزشیابی به فرآیند دسترسی داشته باشیم و با دیدن برنامه، دستگاه‌های تولیدی، مهندسان حرفه‌ای و کارگران، محیط تولید محصول و... محصول و خروجی را ارزش‌گذاری نماییم. روش دوم اینکه چون به فرآیند دسترسی نداریم، ناچار از طریق محصول به واقعیات یک سیستم علم پیدا کنیم؛ بنابراین در سیستم آموزشی و تربیتی غربی، چون به کل فرآیند دسترسی وجود ندارد، به ناچار از طریق خروجی و محصول آن یعنی عملکرد افراد آموزش دیده ارتش آمریکا در سرتاسر جهان به این حقیقت پی برده می‌شود؛ مانند مدال افتخار به ژنرال ویلیام راجرز فرمانده ناو جنگی آمریکا، فرمانده ناو هوایمابر وینسنز که در خلیج فارس هوایمای پرواز شماره ۶۵۵ ایران را با دو موشک سطح به هوا مورد اصابت قرارداد و نزدیک به ۳۰۰ انسان بی‌گناه را به خاک و خون کشید و از سوی آمریکا نیز تشویق گردید.

یا در ششم اوت ۱۹۴۵ میلادی با بمب اتمی، هیروشیما و ناکازاکی ژاپن نابود شد. در ویتنام زنان را ربوده و مورد تجاوز قرار دادند، از این بالاتر اینکه دست به جنگ واقعی محیط زیست زده و مواد شیمیایی مضر را روی جنگل‌های ویتنام پخش کردند که درختان و محصولات را از بین می‌برد و باعث مسمومیت‌های شدید می‌شد که در نهایت به مرگ افراد انجامید. بمب‌های فسفوری توسط نیروهای آمریکا علیه ساکنان بی‌دفاع در شهر فلوجه عراق، کمک‌های لجستیکی و اطلاعاتی در یمن و سوریه به تکفیری‌ها، جنایات در زندان‌های

ابوغریب و گوانتانامو علیه زندانیان از جمله جنایات همین مکتب تربیتی و آموزشی می باشد (روزبه، مصاحبه: ۱۳۹۶).

از جمله اقدامات ارتش دینی نظیر سپاه می توان به حمایت از نیروهای لبنان، فلسطین، مردم مظلوم یمن و افغانستان به عنوان بُعد بین المللی و در داخل کشور ساخت بیمارستان برای مردم بی بضاعت، خانه سازی برای نیازمندان، کمک به سازندگی در مناطق محروم نام برد که به مقتضای فطرت الهی انسان می باشد.

پیشنهادات:

با توجه به یافته های پژوهش و ارائه الگوی آموزش نظامی، پیشنهادات ذیل به پژوهشگران و کاربران آینده ارائه می گردد:

پیشنهاد می گردد بررسی راهکارهای پیاده سازی مبانی آموزش نظامی ارائه شده در الگوی پژوهش جهت محیط سپاه پاسداران انقلاب اسلامی، به عنوان یک پژوهش مستقل مورد دقت نظر و توجه، قرار گیرد؛ و همچنین راهکارهای پیاده سازی اصول، ارزش، اهداف، روش آموزشی، ابزار، جایگاه مربیان در آموزش، جایگاه فراگیران در آموزش، متون آموزشی، محیط آموزشی، منابع و فرایند آموزشی در سپاه را مورد دقت نظر و توجه قرار دهند.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

منابع و مأخذ:

منابع فارسی

۱. قرآن کریم (۱۳۷۰). ترجمه مهدی الهی قمشه‌ای: انتشارات علمیه اسلامیه.
۲. ستاد کل نیروهای مسلح. (۱۳۸۷). ابلاغیه شماره ۴۱۰/۱/۸۸/ط، مورخ ۸۷/۱۱/۳.
۳. اسناد جامع علمی کشور. (۱۳۹۰). شورای عالی انقلاب فرهنگی، نسخه اصلی.
۴. اعرافی، علیرضا. (۱۳۹۳). بررسی فقهی عدالت‌ورزی بین فرزندان. مجله فقه تربیتی، ش ۱، بهار و تابستان.
۵. خمینی، روح‌الله. (۱۳۷۲). صحیفه نور. تهران: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی(ره).
۶. سپاه پاسداران انقلاب اسلامی. (بی تا). برنامه تفصیلی دوره‌های مرکز نظامی: معاون تربیت و آموزش و فرهنگ پاسداری سپاه، ابلاغیه ۱۷۱۳۵.
۷. خامنه‌ای، علی. (۱۳۷۰). بیانات در دیدار با فرماندهان سپاه، ۱۳۷۰/۶/۲۹.
۸. خامنه‌ای، علی. (۱۳۷۰). بیانات در دیدار با معلمان و کارگران، ۱۳۷۰/۱۱/۰۲.
۹. سپاه پاسداران انقلاب اسلامی (۱۳۶۴). دانشکده افسری و ست‌پوینت، اداره آموزش ستاد مشترک سپاه.
۱۰. دشتی، محمد. (۱۳۷۵). ترجمه نهج‌البلاغه. قم.
۱۱. سپاه پاسداران انقلاب اسلامی (۱۳۶۴). راهنمای افسران ارتش آمریکا، اداره آموزش ستاد مشترک، جلد ۱.
۱۲. سپاه پاسداران انقلاب اسلامی. (۱۳۶۴). راهنمای افسران ارتش آمریکا، اداره آموزش ستاد مشترک، جلد ۲.
۱۳. رحیمی‌خانپانی، غلامعلی. (۱۳۸۰). مدیریت آموزشی. تهران: انتشارات مرکز آموزش مدیریت دولتی.
۱۴. رستمی، محمود. (۱۳۸۶). فرهنگ واژه‌های نظامی. تهران: انتشارات ایران سبز، چاپ ۲.
۱۵. رشیدزاده فتح‌الله. (۱۳۹۲). تربیت نظامی برای دانشجویان دانشگاه‌های افسری. تهران: انتشارات دانشگاه افسری امام علی(ع).
۱۶. سند ملی آموزش و پرورش، ۱۳۸۷.
۱۷. شاملی، عباسعلی، ملکی، حسن، کاظمی، حمیدرضا. (۱۳۹۰). برنامه درسی ابزاری برای نیل به تربیت اخلاقی. اسلام و پژوهش‌های تربیتی، ۲(۶).

۱۸. شعاری نژاد، علی اکبر. (۱۳۷۵). اصول و مبانی آموزش و پرورش (رشته علوم تربیتی). تهران: دانشگاه پیام نور.
۱۹. عابدی، لطفعلی. (۱۳۸۴). اصول تربیت در اسلام. فصلنامه مصباح، شماره ۳۶.
۲۰. فایل pdf اسناد پشتیبان نقشه جامع علمی کشور، ۱۳۸۷.
۲۱. معین، محمد. (۱۳۸۲). فرهنگ فارسی معین. تهران: امیرکبیر.
۲۲. وزارت آموزش و پرورش (۱۳۸۷). فلسفه تربیت جمهوری اسلامی ایران، سند ملی آموزش و پرورش.
۲۳. وزارت آموزش و پرورش (۱۳۷۸). فلسفه تربیت رسمی و عمومی آموزش و پرورش جمهوری اسلامی ایران، سند ملی.
۲۴. دهخدا، علی اکبر. (۱۳۸۲). لغت نامه دهخدا. تهران: مؤسسه فرهنگی مدرسه برهان.
۲۵. مطهری، مرتضی. (۱۳۷۴). اصول تعلیم و تربیت اسلامی. تهران: صدرا.
۲۶. مطهری، مرتضی. (۱۳۷۴). اصول فلسفه و روش رئالیسم (ج ۱). قم: صدرا.
۲۷. مطهری، مرتضی. (۱۳۷۴). تعلیم و تربیت در اسلام. تهران: انتشارات صدرا، ۱۳۷۴.
۲۸. مطهری، مرتضی. (۱۳۷۳). تعلیم و تربیت در اسلام. تهران: صدرا، ۱۳۷۳.
۲۹. مفیدی، فرخنده. (۱۳۷۳). نقش الگودهی معلم در جریان تعلیم و تربیت کودکان دوره ابتدایی. پیوند، شماره ۱۷۵.
۳۰. مکارم شیرازی، ناصر. (۱۳۷۰). تفسیر نمونه. ناصر مکارم شیرازی و همکاران. قم: انتشارات جامعه مدرسین.
۳۱. نوایی، عبدالحسین. (۱۳۸۱). لیبرالیسم. مجله گنجینه اسناد، شماره ۴۵ و ۴۶.

منابع اینترنتی:

1. <http://www.aja.ir/portal/home/?news/16522/91562/103130>
2. <http://www.noormags.ir/view/fa/articlepage/120101>
3. <http://www.noormags.ir/view/fa/articlepage/804391>
4. <http://www.vajehyab.com>

مصاحبه‌ها:

۱. روزبه، حسین. (۱۳۹۶). مدرس پژوهشکده مطالعات بین‌الملل، دانشکده دافوس سپاه.
۲. طوسی، سیدعلی. (۱۳۹۶). مدرس پژوهشکده مطالعات بین‌الملل، دانشکده دافوس سپاه.
۳. طالقانی، علی اکبر. (۱۳۹۶). مدرس پژوهشکده مطالعات بین‌الملل، دانشکده دافوس سپاه.